

FFI Forsvarets
forskningsinstitutt

22/02210

FFI-RAPPORT

Forsvarsindustrien i Norge

– statistikk for 2021

Mari Paulsrud

Forsvarsindustrien i Norge

– statistikk for 2021

Mari Paulsrud

Emneord

Forsvarsindustri
Statistikk
Økonomisk utvikling

FFI-rapport

22/02210

Prosjektnummer

1565

Elektronisk ISBN

978-82-464-3435-3

Engelsk tittel

The Norwegian Defence Industry – main figures for 2021

Godkjennerne

Roar Smedsrød, *forskningsleder*
Hanne Marit Bjørk, *forskningsdirektør*

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikke håndskreven signatur.

Opphavsrett

© Forsvarets forskningsinstitutt (FFI). Publikasjonen kan siteres fritt med kildehenvisning

---

Sammendrag

Forsvarsindustrien i Norge rapporterte om vekst i forsvarsrelatert omsetning på 8 % fra 2020 til 2021. Omsetningen til Forsvaret var uendret, mens omsetningen til både andre norske kunder og utenlandske kunder steg. De store og mellomstore virksomhetene økte omsetningen, mens den falt hos de små virksomhetene.

Økningen i omsetningen til utenlandske kunder var drevet av økt omsetning i utenlandske datterselskaper (17 %). Den forsvarsrelaterte eksporten var tilnærmet uendret (opp 1 %).

Samlet forsvarsrelatert forskning og utvikling (FoU) falt med 37 %. Nedgangen tilskrives i hovedsak fall i samfinansiert FoU.

Antall forsvarsrelaterte årsverk steg videre med 3 % i 2021, og målte over 8000 årsverk.

Virksomhetene venter økt omsetning, ordresreserve, innovasjon og behov for STEM-kompetanse (science, technology, engineering, mathematics) for 2022.

Grunnlaget for årets statistikk består av 91 virksomheter. Den lave svarprosenten på 46 % skyldes først og fremst at flere virksomheter mottok spørreskjemaet.

Økonomiske hovedtall for norsk forsvarsindustri (nominelle tall)	1000 NOK		Endring
	2021	2020	2020-2021
Samlet forsvarsrelatert omsetning til	22 983 674	21 338 694	8 %
<i>Forsvaret</i>	3 723 619	3 737 202	-0 %
<i>Andre norske kunder</i>	1 220 690	1 116 859	9 %
<i>Utenlandske kunder (eksport og datterselskap)</i>	18 039 366	16 484 633	9 %
Samlet forsvarsrelatert eksport	8 067 597	7 965 194	1 %
<i>Lisenspliktig eksport A- og B-materiell</i>	6 942 993	6 922 383	0 %
<i>Lisenspliktig eksport, flerbruksvarer</i>	92 990	168 324	-45 %
<i>Øvrig ikke-lisenspliktig eksport</i>	1 031 614	874 487	18 %
Samlet forsvarsrelatert forskning og utvikling	838 392	1 322 494	-37 %
Forsvarsrelatert ordresreserve	41 262 268	32 152 912	28 %
Forsvarsrelaterte årsverk	8 018	7 761	3 %

Summary

The Norwegian defence industry reports a growth in defence-related revenue of 8 % from 2020 to 2021. The revenue from the Norwegian Armed Forces was unchanged, while the revenue from both other Norwegian customers and foreign customers increased. The large and medium-sized enterprises increased their turnover, while it fell at the small enterprises.

The increase in revenue from foreign customers is mainly due to increase in foreign subsidiaries (17 %), while the export increased 1 %.

The extent of research and development (R&D) decreased by 37 %. The change is mainly due to decrease in co-financed R&D.

The total number of defence-related full-time equivalents (FTE) increased by 3 % from 2020 to 2021.

The industry expect increased turnover, order backlog, innovation and need for STEM competence (science, technology, engineering, mathematics) for 2022.

The basis for this year's statistics consists of 91 enterprises. The low response rate of 46 % is primarily due to the fact that more enterprises received the questionnaire than last year.

Main figures for the Norwegian defence industry	1000 NOK		Change 2020-2021
	2021	2020	
Total defence related revenue to	22 983 674	21 338 694	8 %
<i>The Norwegian defence</i>	3 723 619	3 737 202	-0 %
<i>Other Norwegian customers</i>	1 220 690	1 116 859	9 %
<i>Foreign customers</i>	18 039 366	16 484 633	9 %
Total defence related export	8 067 597	7 965 194	1 %
<i>Licensed export A- and B- materials</i>	6 942 993	6 922 383	0 %
<i>Licensed export, dual-use</i>	92 990	168 324	-45 %
<i>Other non-licensed export, military end-user</i>	1 031 614	874 487	18 %
Total defence related R&D	838 392	1 322 494	-37 %
Backlog of defence related orders	41 262 268	32 152 912	28 %
Defence related FTE (full-time-equivalent)	8 018	7 761	3 %

Innhold

Sammendrag	3
Summary	4
Forord	7
1 Innledning	9
2 Rammebetingelser	12
2.1 Materiellinvesteringer i Norge	13
2.2 Materiellinvesteringer i NATO-landene	13
2.3 NATO Support and Procurement Agency	14
3 Økonomiske og strukturelle hovedtall for 2021	15
3.1 Forsvarsrelatert omsetning i Norge	16
3.2 Eksport	17
3.3 Omsetning i utenlandske datterselskaper	19
3.4 Forskning og utvikling	19
3.5 Forsvarsrelaterte årsverk	21
3.6 Virksomhetenes innkjøpskostnader knyttet til forsvarsrelatert aktivitet	22
4 Forsvarsindustrien over tid	23
4.1 Omsetningsutvikling	23
4.2 Eksportutvikling	25
4.3 Forskning og utvikling over tid	26
4.4 Utvikling i antall forsvarsrelaterte årsverk	28
4.5 Utvikling i virksomhetenes innkjøpskostnader knyttet til forsvarsrelatert aktivitet	29
5 Andre nøkkeltall	30
5.1 Ordresreserve	30
5.2 Forventninger til 2022	31
6 Avslutning	33

Vedlegg	34
A Metode	34
A.1 Respondenter	34
A.2 Innsamling av data	35
A.3 Estimering av svar basert på svar fra tidligere år	35
A.4 Korrigering av resultatene for 2020	36
B Spørreskjema med veiledning	37
C Små og mellomstore virksomheter	40
C.1 Omsetning	41
C.2 Eksport	41
C.3 FoU	42
C.4 Årsverk	42
C.5 Innkjøpskostnader	43
Forkortelser og begrepsavklaringer	44
Referanser	45

Forord

Denne utgivelsen av forsvarsindustristatistikken er den tolvte i rekken. Rapporten beskriver forsvarsindustriens årlige virksomhet. Arbeidet er som tidligere år finansiert av Forsvarsdepartementet (FD) og Forsvars- og sikkerhetsindustriens forening (FSi).

Kontinuiteten fra tidligere år er videreført gjennom metode og metodologi. Det er verdt å merke seg at det i forbindelse med årets statistikk er gjort visse justeringer og presiseringer. Det har resultert i at

- spørreskjemaet er sendt ut til flere mottakere enn tidligere
- antall bedrifter der vi har estimert verdier er lavere enn tidligere
- de seks nye spørsmålene som ble introdusert i spørreskjemaet for 2020 ble videreført i 2021, tross få svar i 2020
- i figurene over historisk utvikling vises bare de siste 10 år
- noen tall for 2020 er oppdatert, men disse endringene er små.

Vi tilstreber å sikre anonymiteten til deltakende virksomheter. Som tidligere år rapporteres det utelukkende på aggregerte tall. Indikatorer med få svar er utelatt fra rapportering. I år gjelder dette gjenkjøpsforpliktelser. I tillegg har heller ikke indikatorene for effekten av FoU-investeringer gitt tilstrekkelige svar, hvilket gjør at heller ikke disse rapporteres.

Kjeller, 28. oktober 2022
Mari Paulsrud

---

1 Innledning

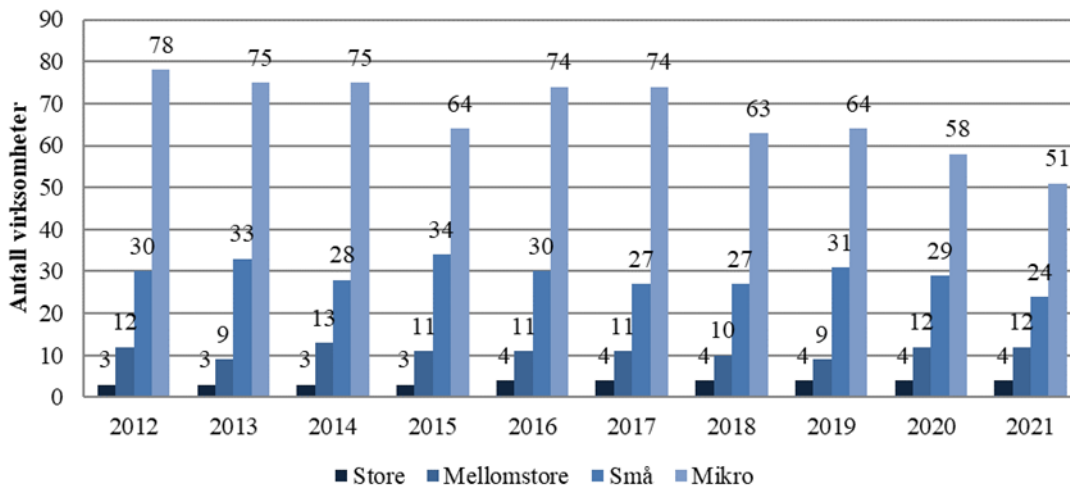
Gjennom den forsvarsindustrielle strategien for et høyteknologisk og fremtidsrettet forsvar (FD, 2021) søker regjeringen å legge til rette for videre utvikling av en konkurransedyktig forsvarsindustri med evne til å utvikle, produsere og understøtte forsvarsmateriell, systemer og tjenester. Dette innenfor prioriterte områder som er viktige for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser og Forsvarets behov (ibid.). Aktiv bruk av strategiens virkemidler skal bidra til å sikre norsk forsvarsindustri et sterkt fundament innenfor prioriterte teknologi- og produktområder, slik at norsk forsvarsindustri kan bidra til å fylle Forsvarets strategiske materiellbehov og opprettholde virksomhetens internasjonale konkurransevne.

«Forsvarsindustrien i Norge – statistikk» har vært en årlig utgivelse fra Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI) siden 2011. Rapporten beskriver forsvarsindustriens årlige virksomhet. Arbeidet er i hovedsak finansiert av Forsvarsdepartementet (FD) gjennom FFI-prosjekt 1565 «Støtte til FDs utøvelse av nasjonal forsvarsindustriell strategi», men også Forsvars- og sikkerhetsindustriens forening (FSi) har delfinansiert arbeidet.

Denne rapporten er en «temperaturmåling» av forsvarsindustrien i Norge. Hensikten er å bidra til oversikt og informasjon som kan inngå i diskusjonen og praktiseringen av den forsvarsindustrielle strategien. I tillegg bidrar rapporten med opplysninger om norsk forsvarsindustri, herunder spesielt industriens strukturelle og økonomiske utvikling.

Det er ikke noen entydig definisjon av forsvarsindustrien, men vi refererer her til *«bedrifter som utvikler, produserer og understøtter materiell og systemer tilpasset militære formål. Leverandører av flerbruksteknologi og -produkter kan også defineres som forsvarsindustri, når det de leverer inngår i produkter eller systemløsninger som er utviklet for militære formål.»* (FD, 2021). Dette er med andre ord virksomheter som både leverer direkte til Forsvaret i Norge eller andre nasjoner og/eller som inngår som underleverandører i leveranser der Forsvaret i Norge eller utlandet er sluttbruker.

Som i andre bransjer, er det også i forsvarsindustrien kontinuerlig strukturelle endringer med virksomheter som slår seg sammen, skifter navn og/eller eierskap, virksomheter som avvikles, virksomheter som velger å konsentrere seg om andre markeder og nye virksomheter som kommer til. Generelt har antallet store og mellomstore virksomheter vært relativt stabilt over tid. Blant de minste virksomhetene (små og spesielt mikro virksomhetene) er det derimot mer variasjon.

Figur 1.1 Fordeling av forsvarsvirksomheter etter størrelse¹

Årets statistikk bygger på nøkkeltall for totalt 91 virksomheter (12 færre enn i fjor, jf. Figur 1.1). Gjennom de siste 10 årene har svarprosenten falt gradvis. Årets svarprosent er 46 %, som er den laveste siden vi begynte våre undersøkelser. Dette skyldes i hovedsak at vi i år økte antall virksomheter som mottok spørreskjema betydelig, uten at det økte antall innkomne svar tilsvarende. Antall som svarte på spørreskjemaet var 74. I tillegg har vi estimert data for 17 virksomheter, noe som er 16 færre enn i fjor. Dette er nærmere omtalt i Vedlegg A, Metode.

Rapporten er organisert som følger:

- Kapittel 2 gir en kortfattet oversikt over de vesentligste rammefaktorene som innvirker på forsvarsindustrien i Norge. I motsetning til øvrige kapitler er dataene i dette kapittelet hentet fra sekundære kilder.
- Kapittel 3 rapporterer de økonomiske hovedtall for 2021, fra vår spørreundersøkelse.
- Kapittel 4 presenterer den historiske og økonomiske utviklingen av hovedtallene.
- Kapittel 5 gir en oversikt over andre nøkkeltall, herunder utviklingen i forsvarsrelatert ordresreserve og forventninger til 2022.

¹ Størrelse refererer til en kategorisering etter antall forsvarsrelaterte årsverk. I denne rapporten benytter vi gjennomgående EUs kategorisering (EC recommendation 2003/361/EC):

Store: 250 årsverk eller mer, Mellomstore: 50-249 årsverk, Små: 10-49 årsverk, Mikro: Under 10 årsverk

-
-
- Kapittel 6 avslutter rapporten med refleksjoner over det vi oppfatter som de vesentligste utviklingstrekkene i 2021.

Vi benytter oss av en rekke forkortelser. Disse forkortelsene tilstreber vi å skrive fullt ut første gang de benyttes, men vi har også lagt ved en egen beskrivelse i vedlegg D.

Metode og spørreskjemaet for rapporten kan finnes i vedlegg A og B.

Illustrasjoner av hovedtallene i segmentet for mikro, små og mellomstore bedrifter (SMB) finnes i vedlegg C.

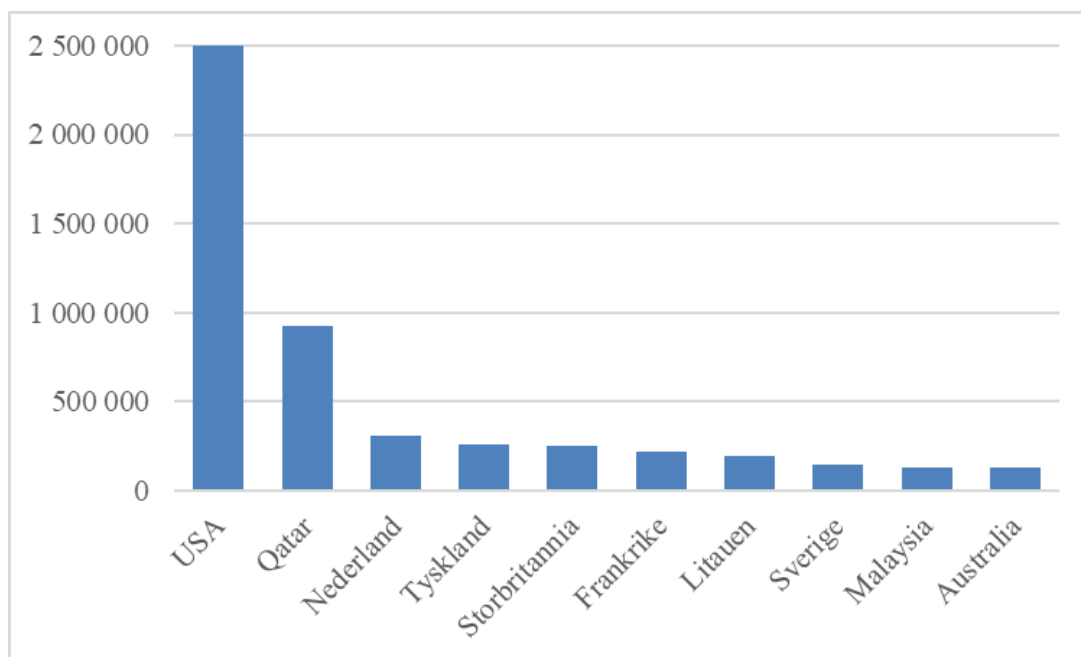

---

2 Rammebetingelser

Politisk og finansiell støtte til nasjonal forsvarsindustri anses som vesentlig for å kunne opprettholde leveransesikkerhet og nasjonal handlefrihet (FD., 2021). Støtten har også en betydning for virksomhetenes tilgang til andre nasjoners unike teknologi, kunnskap og forsvarsmarkeder (ibid.).

Medlemslandene i NATO, samt Sverige, Finland og europeiske land mottok ca. 76 % av eksporten av A-materiell, og 76 % av B-materiell fra Norge i 2021 (UD, 2022). I 2021 var det størst økning i eksporten til Qatar, Malaysia og Australia, mens det var nedgang i eksporten til Litauen, Indonesia, Singapore og USA. Figur 2.1 gir en oversikt over de ti største eksportmarkedene for norsk forsvarsindustri i 2021.

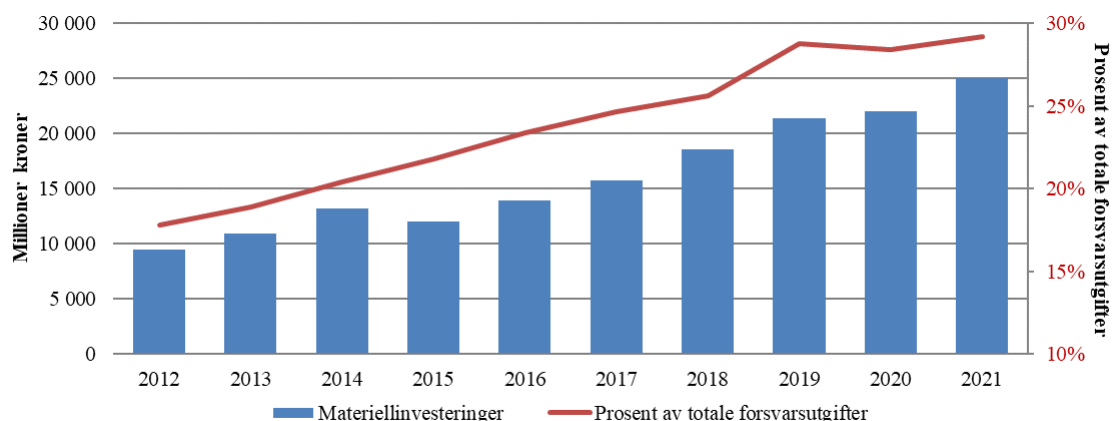

Figur 2.1 De ti største eksportmarkedene for norsk forsvarsindustri i 2021 (1000 NOK) (UD, 2022)

Norsk forsvarsindustri er i stor grad avhengig av eksport av sine produkter. Forsvarsindustrien i Norge har et lite hjemmemarked, og utviklingen i andre nasjoners investeringsbudsjetter og politiske forhold er derfor en vesentlig rammefaktor for utviklingen i forsvarsindustrien. Det etterfølgende gir en kortfattet oversikt over utviklingen av materiellinvesteringene i Norge og NATO. Det gis også en oversikt over utviklingen for norsk industri i forhold til anskaffelser i NATO Support and Procurement Agency (NSPA).

2.1 Materiellinvesteringer i Norge

Materiellinvesteringene i Norge for 2021 var 12 % høyere enn for 2020, jf. Figur 2.2. Investeringsandelen var i 2021 på 29,2 %, opp fra 28 % i 2020, målt som andel av totale forsvarsutgifter. (NATO, 2022)

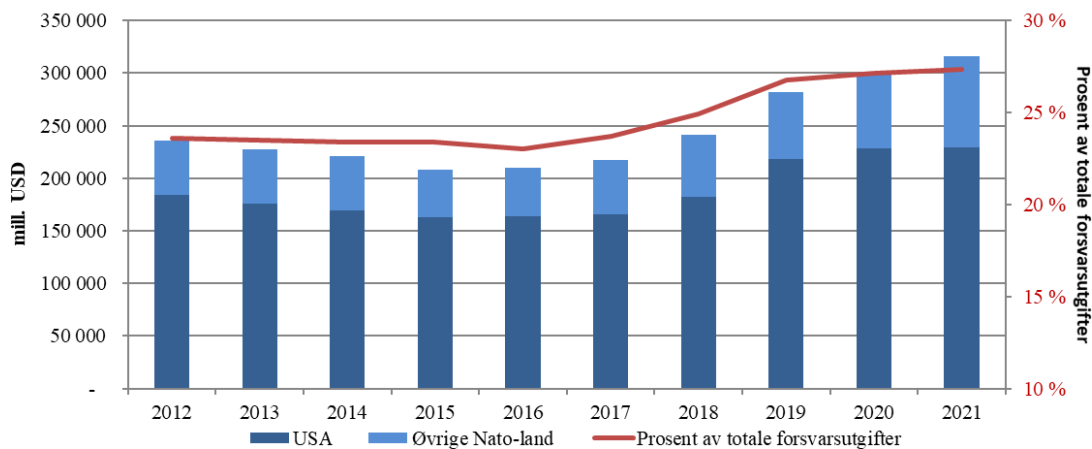

Figur 2.2 Norske forsvarsrelaterte materialinvesteringer (NATO, 2022)

Årsrapporten til Forsvarsmateriell (FMA) viser at den største investeringen også i 2021 var anskaffelsen av F-35 kampfly. Utover kampflyprogrammet og nye undervannsbåter var de største pågående investeringene i 2021 P-8 maritime patruljefly, NH90 helikoptre, nytt artillerisystem, nye kystvaktfartøy og sensorer for militær luftromsovervåking. (FMA, 2022)

2.2 Materiellinvesteringer i NATO-landene

Materiellinvesteringene i NATO-landene fortsatte å stige i 2021, jf. Figur 2.3. USA sto for over 73 % av de samlede materiellinvesteringene. Investeringene økte i 22 medlemsland, og 21 land hadde en investeringsandel på over 20 % av landets totale forsvarsutgifter, som er NATOs målsetting. (NATO, 2022)

Figur 2.3 Materiellinvesteringer innenfor NATO (NATO, 2022)²

2.3 NATO Support and Procurement Agency

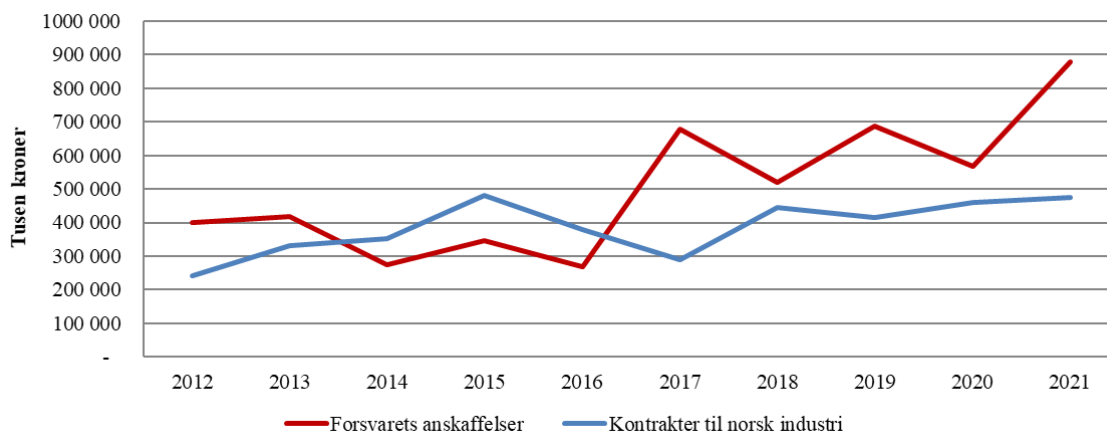
NATO Support and Procurement Agency (NSPA) sitt formal er å sikre stordriftsfordeler for de anskaffelsene NATOs medlemsland gjennomfører. Dette omfatter spesielt innkjøp av drivstoff og annet forbruksmaterieell til drift og vedlikehold av nasjonale kapasiteter, men også internasjonale oppdrag (FD, 2021).

Det har vært en økning i Forsvarets anskaffelser fra NSPA på 55 % fra 2020 til 2021, etter en nedgang i 2020. Kontrakter til norsk industri steg med 3 % fra 2020 til 2021, jf. Figur 2.4.

I følge NSPA kan store deler av økningen på 55 % i Forsvarets anskaffelser forklares ved at Marinen hadde høy aktivitet i 2021 etter at de hadde en uvanlig lav aktivitet i 2020. I tillegg spilte covid-pandemien med dets restriksjoner inn.

² I mill. USD, nominelle tall. Aktuelle valutakurser hentet fra Norges Bank

Figur 2.4 Forsvarets anskaffelser og norske virksomheters kontrakter med NSPA. (NSPA, 2022)³

3 Økonomiske og strukturelle hovedtall for 2021

Forsvarsindustrien er fragmentert, og de fleste virksomhetene i undersøkelsen opererer i flere markeder. De fleste virksomhetene i undersøkelsen inngår i næringsgrupperingen⁴ «industri» eller «varehandel», jf. Tabell 3.1. Tabellen viser også fordelingen ut fra virksomhetsstørrelse. Kun 4 virksomheter kan betegnes som «store», dvs. at de har forsvarsrelaterte årsverk over 250, jf. kap. 1 Innledning.

Næringsgruppering	Størrelse (forsvarsrelaterte årsverk)				Sum
	Store	Mellomstore	Små	Mikro	
Industri	3	9	11	20	43
Varehandel	1	0	3	15	19
Informasjon og kommunikasjon	0	3	6	6	15
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	0	0	4	10	14
Forretningsmessig tjenesteyting	0	0	0	0	0
Sum virksomheter	4	12	24	51	91

Tabell 3.1 Fordeling av virksomheter etter størrelse og næring

³ Nominelle verdier. Aktuelle valutakurser hentet fra Norges Bank

⁴ Vi benytter den enkelte virksomhets NACE-kode som er registrert i Brønnøysundregistrene. NACE er den internasjonale standarden for næringsgrupperinger. Siden vi opererer med en relativt liten gruppe virksomheter har vi begrenset grupperingen til det øverste nivået; næringshovedområde

---

I dette kapittelet presenteres resultatene av vår undersøkelse. Tallene presenteres på et aggregert nivå og ikke på virksomhetsnivå. Presentasjonen følger strukturen på spørreskjemaet som danner grunnlaget for denne rapporten (se vedlegg B). Det rapporteres på nominelle tall⁵ som kan knyttes til forsvarsrelatert virksomhet.

3.1 Forsvarsrelatert omsetning i Norge

Med forsvarsrelatert omsetning refererer vi til inntekter knyttet til salg av militært utstyr med tilhørende teknologier og øvrige varer som er spesialtilpasset forsvarsformål. I definisjonen inngår også forsvarsrelaterte tjenester, for eksempel vedlikehold av militært utstyr og konsulenttjenester på oppdrag fra Forsvaret (Tvetbråten, 2014).

Den forsvarsrelaterte omsetningen er differensiert med hensyn på ulike kundegrupper i Norge, dvs. hvorvidt omsetningen kommer fra salg til Forsvaret eller andre kunder i Norge⁶, jf. Tabell 3.2.

Forsvarsrelatert omsetning i Norge	<i>1000 NOK</i>
Samlet forsvarsrelatert omsetning	4 944 309
<i>Omsetning til Forsvaret</i>	<i>3 723 619</i>
<i>Omsetning til andre kunder i Norge</i>	<i>1 220 690</i>
Størrelse	
<i>Store</i>	<i>2 327 780</i>
<i>Mellomstore</i>	<i>1 175 261</i>
<i>Små</i>	<i>797 196</i>
<i>Mikro</i>	<i>644 071</i>

Tabell 3.2 Forsvarsrelatert omsetning i Norge 2021

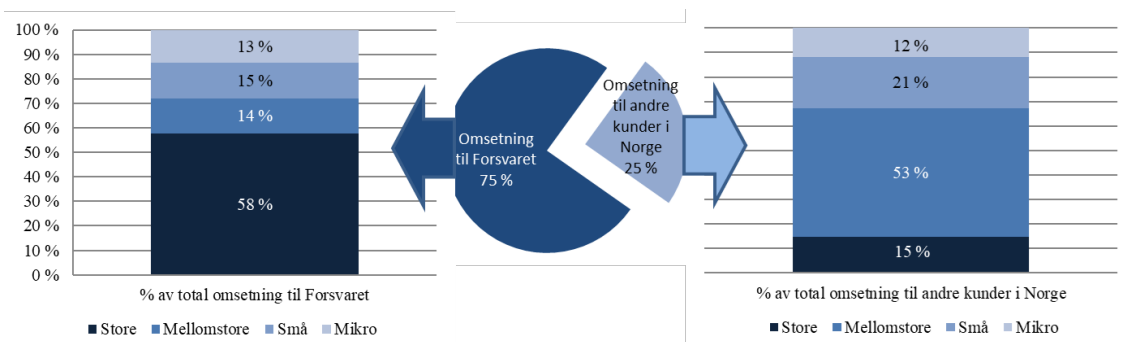
Norsk forsvarsindustri rapporterte at de hadde en omsetning på i overkant av 4,9 mrd. NOK i det norske markedet i 2021. 65 av 91 virksomheter rapporterte at de hadde omsetning direkte til Forsvaret, hvor omsetningen for 2021 var i overkant av 3,7 mrd. NOK. De fire største virksomhetene sto alene for 58 % av omsetningen til Forsvaret, jf. Figur 3.1.

Mange virksomheter er også underleverandører til f.eks. andre norske forsvarsvirksomheter. 47 av 91 virksomheter rapporterte at de hadde forsvarsrelatert omsetning til andre kunder i Norge, som var på i overkant av 1,2 mrd. NOK i 2021. I underleverandørmarkedet var det derimot ikke de store bedriftene som dominerte. 85 % av den forsvarsrelaterte omsetningen til andre kunder i Norge kom fra mikro, små og mellomstore virksomheter, jf. Figur 3.1.

---

⁵ Nominelle tall er ikke justert for prisveksten (jf. konsumprisindeksen)

⁶ Omsetning fra salg til andre forsvarsvirksomheter i Norge (f.eks. underleverandører til større virksomheters forsvarskontrakter)

Figur 3.1 Forsvarsrelatert omsetning i Norge etter virksomhetsstørrelse og kundegruppe

3.2 Eksport

Forsvarsindustrien er avhengig av å kunne eksportere og delta i internasjonalt utviklings- og produksjonssamarbeid. Norsk forsvarsindustri har internasjonalt sterkt etterspurte produkter, teknologi og kompetanse. Mange av virksomhetene i undersøkelsen eksporterer sine varer og tjenester til utlandet. I vår bruk av begrepet *forsvarsrelatert eksport* skilles det mellom lisenspliktig og ikke-lisenspliktig eksport. Lisenspliktig eksport er sammenfallende med utenriksdepartementets (UD) sin definisjon (UD, 2021).

Vårt arbeid, og denne rapporten, søker å rette oppmerksomheten mot utviklingen av norsk forsvarsindustri. Til forskjell fra UD's eksportstatistikk, begrenser denne rapporten utvalget til forsvarsrelatert eksport, og inkluderer med andre ord ikke eksport av lisenspliktige varer til sivile kunder. Videre inkluderer vi, i motsetning til UD, eksport av ikke-lisenspliktig forsvarsrelatert materiell til militær sluttbruker. Med dette menes varer som ofte er tilpasset fra annen sivil vare. Eksempler på sistnevnte er tekstilvarer, telt og andre «grønmalte» produkter.

Det er grunn til å understreke at de ovennevnte forskjeller mellom UD's eksportstatistikk og denne rapporten, medfører at eksporttallene ikke uten videre er sammenlignbare.

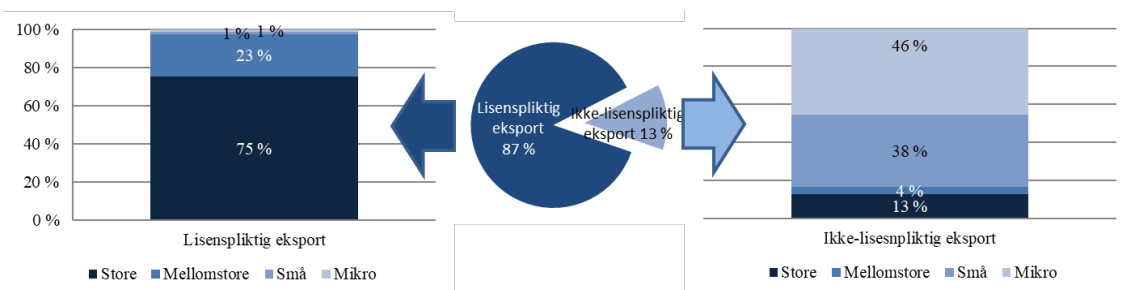
I 2021 rapporterte 47 av 91 virksomheter at de hadde forsvarsrelatert eksport, jf. Tabell 3.3. Den totale forsvarsrelaterte eksporten var i overkant av 8 mrd. NOK i 2021. Dette utgjorde 35 % av den totale innrapporterte forsvarsrelaterte omsetningen.

Forsvarsrelatert eksport	<i>1000 NOK</i>
Samlet forsvarsrelatert eksport	8 067 597
<i>A- og B-materiell, Tjenester</i>	<i>6 942 993</i>
<i>Flerbruksmateriell</i>	<i>92 990</i>
<i>Ikke-lisenspliktig eksport</i>	<i>1 031 614</i>
Størrelse	
<i>Store</i>	<i>5 425 486</i>
<i>Mellomstore</i>	<i>1 625 680</i>
<i>Små</i>	<i>457 254</i>
<i>Mikro</i>	<i>559 177</i>

Tabell 3.3 Forsvarsrelatert eksport 2021

Lisenspliktig eksport (A- og B-materiell, tjenester og flerbruksmateriell) fra Norge representerte hele 87 % av den samlede eksporten. Våre funn viser at det var de store og mellomstore virksomhetene som i all hovedsak sto for denne eksporten (98 %).

Tilsvarende representerte ikke-lisenspliktig eksport til militære sluttbrukere 13 % av den samlede eksporten. I dette segmentet dominerte de minste virksomhetene (små og mikro) med 84 % av dette eksportsalget, jf. Figur 3.2. Små og mikro virksomheter sto for 11 % av den samlede eksporten.

Figur 3.2 Andel av type eksport etter virksomhetsstørrelse

Av figuren ser vi at den lisenspliktige eksporten i all hovedsak skjedde fra store og mellomstore virksomheter. Motsatt ser vi at for den ikke-lisenspliktige eksporten var det de alle minste virksomhetene som dominerte.

3.3 Omsetning i utenlandske datterselskaper

For å få ytterligere tilgang til nye markeder, ny kompetanse og skape ny vekst, etablerer mange norske virksomheter seg i utlandet. I forsvarsmarkedene er dette ofte en forutsetning for markedspenetrasjon, da proteksjonismen i disse markedene er sterk. Norsk forsvarsindustri har derfor også i økende grad søkt å etablere seg i utlandet. Dette skjer gjennom oppkjøp, etablering av datterselskap eller gjennom annen lokal tilstedeværelse. Tabellen under viser forsvarsrelatert omsetning gjennom utenlandske datterselskaper av norsk forsvarsindustri.

Forsvarsrelatert omsetning i utl. datterselskaper	1000 NOK	Prosent
Størrelse	9 971 769	100 %
<i>Store</i>	<i>9 088 500</i>	<i>91 %</i>
<i>Mellomstore</i>	<i>401 056</i>	<i>4 %</i>
<i>Små</i>	<i>214 967</i>	<i>2 %</i>
<i>Mikro</i>	<i>267 245</i>	<i>3 %</i>

Tabell 3.4 Forsvarsrelatert omsetning i utlandet, utenlandske datterselskaper

For 2021 rapporterte virksomhetene en forsvarsrelatert omsetning på nær 10 mrd. NOK gjennom utenlandske datterselskap, jf. tabell 3.4. Dette representerte 43 % av den samlede forsvarsrelaterte omsetningen for 2021. Det er verd å merke seg at det ble omsatt mer gjennom utenlandske datterselskaper enn gjennom eksport fra virksomheter i Norge, jf. kap. 3.2. Hele 91 % av omsetningen i utenlandske datterselskap kan relateres til de store virksomhetene.

3.4 Forskning og utvikling

Kunnskap er vesentlig for utvikling, innovasjon, nyskapning og vekst for forsvarsvirksomhetene. Forskning og utvikling (FoU) kan defineres som systematisk kunnskapsinnhenting med nyhetsverdi, men som samtidig er beheftet med usikkerhet til resultatet⁷. Med forsvarsrelatert forskning og utvikling menes her de kostnader og verdier som er resultatført og aktivert i regnskapet og som kan knyttes opp mot forsvarsrelatert virksomhet.

---

⁷ Se blant annet SSBs temaside om FoU: [Forskning og utvikling i næringslivet \(ssb.no\)](https://ssb.no/forsknings-og-utvikling-i-naeringslivet)

Forsvarsrelatert forskning og utvikling	1000 NOK
Samlet forsvarsrelatert FoU	838 392
<i>Egenfinansiert</i>	391 369
<i>Samfinansiert</i>	447 024
Størrelse	
<i>Store</i>	468 311
<i>Mellomstore</i>	181 842
<i>Små</i>	134 173
<i>Mikro</i>	54 066

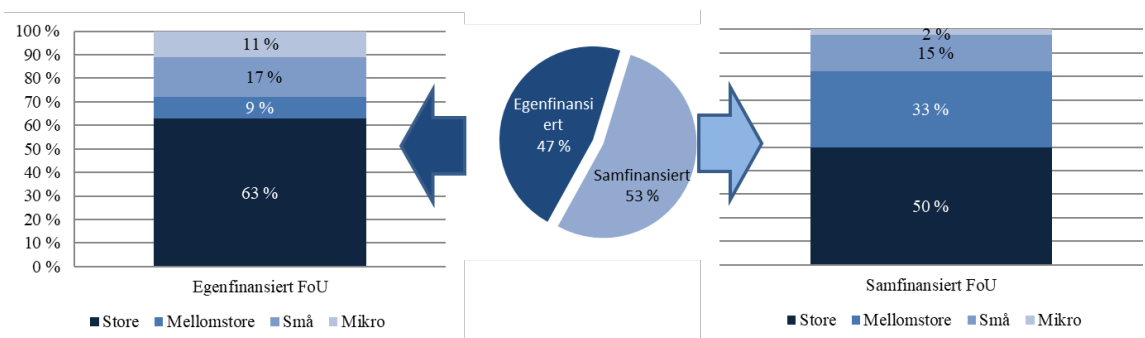
Tabell 3.5 Forsvarsrelatert FoU 2021

Svarene i undersøkelsen viser at 28 av 91 virksomheter rapporterte at de hadde forsvarsrelatert FoU i 2021. Totale forsvarsrelaterte FoU-kostnader var på nær 840 mill. NOK, som utgjorde 3,6 % av den samlede innrapporterte forsvarsrelaterte omsetningen, jf. Tabell 3.5.

Virksomhetene kan finansiere sin FoU alene, eller i samarbeid med andre. Eksempelvis sammen med kunder eller med offentlige støtteordninger via Innovasjon Norge og Norges Forskningsråd. Virksomhetene i undersøkelsen rapporterte at 47 % av samlet FoU var egenfinansiert, mens 53 % var samfinansiert med andre.

De store virksomhetene sto for 63 % av samlet egenfinansiert FoU og 50 % av samlet samfinansiert FoU. De mellomstore virksomhetene sto for 9 % av egenfinansiert FoU og 33 % av samfinansiert FoU, jf. Figur 3.3.

Noen få virksomheter rapporterte i tillegg om forsvarsrelatert FoU i utlandet, dvs. FoU som gjennomføres i datterselskaper i utlandet. Det ble rapportert inn samlet forsvarsrelatert FoU i utlandet på 218 mill. NOK. Dette kan tolkes som en indikasjon på at etableringene i utlandet i første rekke er produksjonsrettet virksomhet, og at norsk forsvarsindustri beholder utviklingsaktivitetene hjemme.

Figur 3.3 FoU etter virksomhetsstørrelse, egenfinansiert og samfinansiert

3.5 Forsvarsrelaterte årsverk

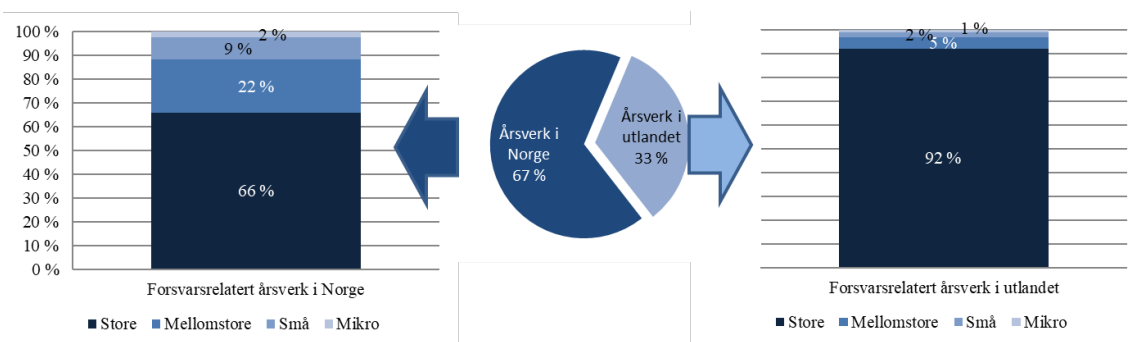
Forsvarsrelaterte årsverk er i denne sammenhengen definert som årsverk i all aktivitet knyttet til forsvarsrelatert virksomhet (utvikling, produksjon, salg, vedlikehold etc.). Herunder også støtteaktiviteter som ledelse, personal, lønn, IT m.m. Vi har bedt virksomhetene om å oppgi totalt antall årsverk (sivil og forsvarsrettet), og antall forsvarsrelaterte årsverk. De fleste virksomhetene har både forsvarsrelatert og ren sivil virksomhet. Dette kan være utfordrende å skille, og i disse tilfellene anbefaler vi virksomhetene å anslå antall forsvarsrelaterte årsverk ut fra andelen forsvarsrelatert omsetning av total omsetning.

Virksomhetene rapporterte om 8018 forsvarsrelaterte årsverk i 2021. 5364 av årsverkene var i Norge, de øvrige 2654 var relatert til norsk forsvarsindustri i utlandet, jf. Tabell 3.6.

	<i>Antall</i>
Samlede forsvarsrelaterte årsverk	8 018
<i>Årsverk i Norge</i>	5 364
<i>Årsverk i utlandet</i>	2 654
Størrelse	
<i>Store</i>	5 980
<i>Mellomstore</i>	1 325
<i>Små</i>	560
<i>Mikro</i>	152

Tabell 3.6 Forsvarsrelaterte årsverk 2021

Av de samlede årsverkene i Norge var 66 % sysselsatt i de store virksomhetene. I virksomhetene i utlandet var hele 92 % tilknyttet de store virksomhetene, jf. Figur 3.4.

Figur 3.4 Antall forsvarsrelaterte årsverk fordelt på virksomhetsstørrelse, Norge og utlandet

STEM-kompetanse er kompetanse innen «Science, Technology, Engineering and Mathematics». Dette er kompetanse som antas som vesentlig for forsvarsrelaterte virksomheter. Vi har undersøkt hvor mange forsvarsvirksomheter som har ansatte med formell STEM-kompetanse (dvs. bachelorgrad eller høyere) og hvor stor andel av de forsvarsrelaterte årsverkene som innehar STEM-kompetanse.

36 av virksomhetene (40 %) rapporterte at de hadde forsvarsrelaterte årsverk med STEM-kompetanse. Anslagsvis 1927 av de forsvarsrelaterte årsverkene i Norge (av totalt 5362) hadde STEM-kompetanse i 2021.

3.6 Virksomhetenes innkjøpskostnader knyttet til forsvarsrelatert aktivitet

I undersøkelsen har vi bedt virksomhetene rapportere sine innkjøp til bruk i forsvarsrelatert virksomhet.⁸

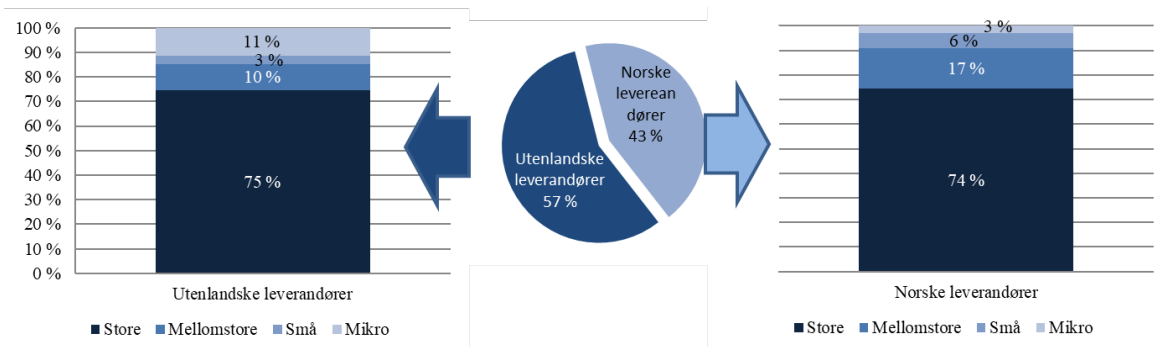
Forsvarsrelaterte innkjøpskostnader	<i>1000 NOK</i>
Samlede innkjøpskostnader	10 667 947
<i>Utenlandske leverandører</i>	<i>6 037 692</i>
<i>Norske leverandører</i>	<i>4 630 254</i>
Størrelse	
<i>Store</i>	<i>7 944 454</i>
<i>Mellomstore</i>	<i>1 401 716</i>
<i>Små</i>	<i>486 240</i>
<i>Mikro</i>	<i>835 537</i>

Tabell 3.7 Forsvarsrelaterte innkjøpskostnader 2021

Virksomhetene rapporterte at de hadde nær 10,7 mrd. NOK i forsvarsrelaterte innkjøpskostnader i 2021, jf. Tabell 3.7. 69 virksomheter hadde innkjøpskostnader fra utenlandske leverandører for totalt rett over 6,0 mrd. NOK, som representerer 57 % av de samlede innkjøpskostnadene. 69 virksomheter hadde innkjøpskostnader på i overkant av 4,6 mrd. NOK fra norske leverandører. De store virksomhetene sto for 75 % av innkjøpskostnadene fra utenlandske leverandører, og 74 % fra norske leverandører, jf. Figur 3.5.

⁸ Vi har bedt virksomhetene rapportere samlede innkjøp knyttet til både forsvarsrelatert og øvrig virksomhet, både fra norske og utenlandske leverandører. Som grunnlag for beregning av forsvarsrelaterte innkjøpskostnader har vi lagt til grunn virksomhetens forholdstall mellom sivil og forsvarsrelatert omsetning.

Figur 3.5 Innkjøpskostnader fordelt på virksomhetsstørrelse, utenlandske og norske leverandører

4 Forsvarsindustrien over tid

Dette kapittelet ser på utviklingen i norsk forsvarsindustri. Tallene setter årets svar, slik de er redegjort for i kap. 3, inn i sammenheng med tidligere års rapporteringer. Det rapporteres kun på nominelle tall, og tall som relateres til forsvarsrelatert virksomhet.

Til hvert datapunkt som er illustrert i figurene har vi også knyttet et gjennomsnitt av de fem foregående år. Dette fremstilles i figurene som et glidende fem-års gjennomsnitt (kurve).

De store virksomhetene er dominerende i den norske forsvarsindustrien. Vi henviser derfor til vedlegg C for en mer detaljert oversikt over segmentene mikro, små og mellomstore bedrifter (heretter kalt SMB).

4.1 Omsetningsutvikling

Den samlede forsvarsrelaterte omsetningen fortsatte å stige i 2021. Omsetningen steg 8 % fra 2020 til 2021, og var 32 % høyere enn gjennomsnittet de foregående fem årene, se Tabell 4.1.

Omsetningen til Forsvaret var uendret det siste året, mens omsetningen til andre kunder i Norge og utenlandske kunder steg 9 % i begge segmenter.

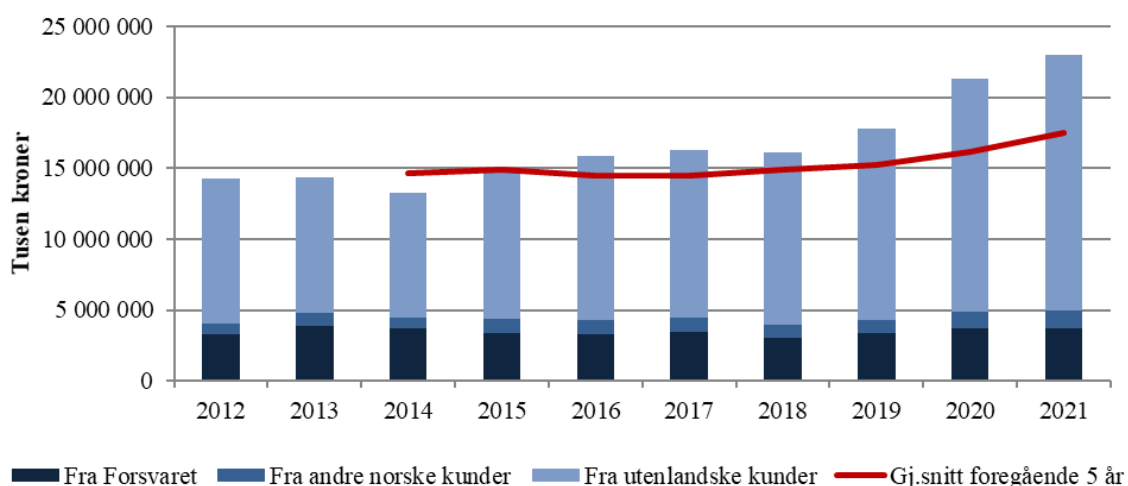
De store og mellomstore virksomhetene økte omsetningen sin i 2021. Samtidig falt omsetningen hos de minste virksomhetene (små og mikro). Omsetningen hos de store virksomhetene var 41 % høyere enn gjennomsnittet for de fem foregående årene. Tilsvarende var omsetningen hos mellomstore virksomheter 28 % høyere, og mikro virksomheter 32 %. Det er verdt å merke seg at omsetningen blant små virksomheter lå 22 % lavere enn gjennomsnittet for de fem

foregående år til tross for stor økning i samlet forsvarsrelatert omsetning i samme periode (32 %). En sammenstilling av tallene er vist i tabell 4.1.

Forsvarsrelatert omsetning (nominelle verdier)	1000 NOK	Endring prosent	
	2021	2020	2016-2020
Samlet forsvarsrelatert omsetning	22 983 674	8 %	32 %
Omsetning til Forsvaret	3 723 619	-0 %	9 %
Omsetning til andre kunder i Norge	1 220 690	9 %	26 %
Omsetning til utenlandske kunder inkl. eksport	18 039 366	9 %	38 %
Størrelse			
Store	16 841 767	17 %	41 %
Mellomstore	3 201 997	3 %	28 %
Små	1 469 417	-27 %	-22 %
Mikro	1 470 494	-18 %	32 %

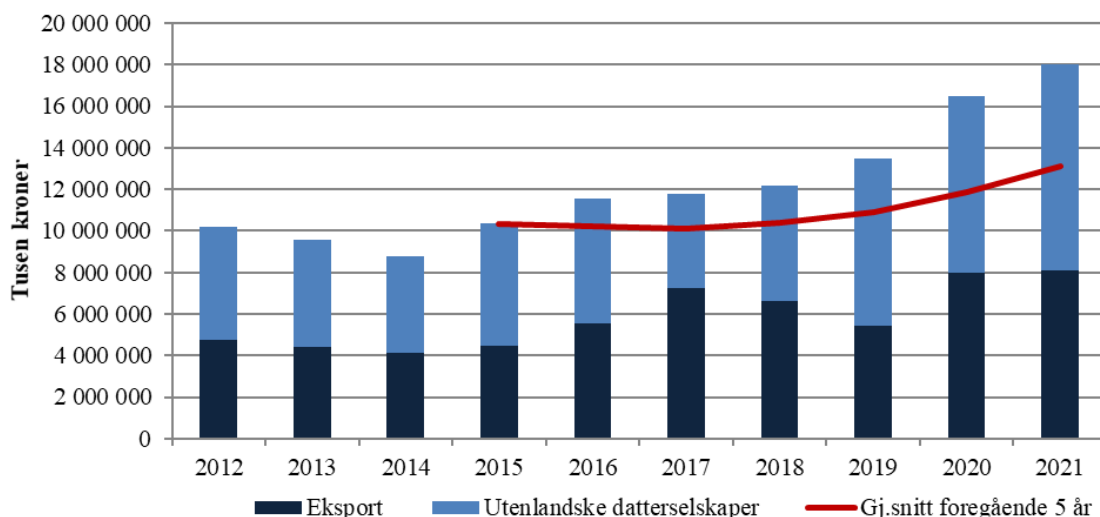
Tabell 4.1 Utvikling av forsvarsrelatert omsetning

Figur 4.1 viser den forsvarsrelaterte omsetningen fordelt på de ulike kundesegmentene, og illustrerer særlig den sterke veksten i omsetning til utenlandske kunder.

Figur 4.1 Utvikling av forsvarsrelatert omsetning etter kundegruppe

Den rapporterte omsetningen til utenlandske kunder steg med 9 % fra 2020 til 2021. Denne omsetningen består av to deler; eksport og omsetning i utenlandske datterselskap, se figur 4.2. Eksporten fra virksomheter i Norge var omtrent uendret (1 % økning) fra 2020 til 2021, mens omsetningen i utenlandske datterselskap økte med 17 %. Omsetningen i utenlandske datterselskap var hele 52 % over gjennomsnittet for de foregående fem årene.

Figur 4.2 Forsvarsrelatert omsetning fra utenlandske kunder

4.2 Eksportutvikling

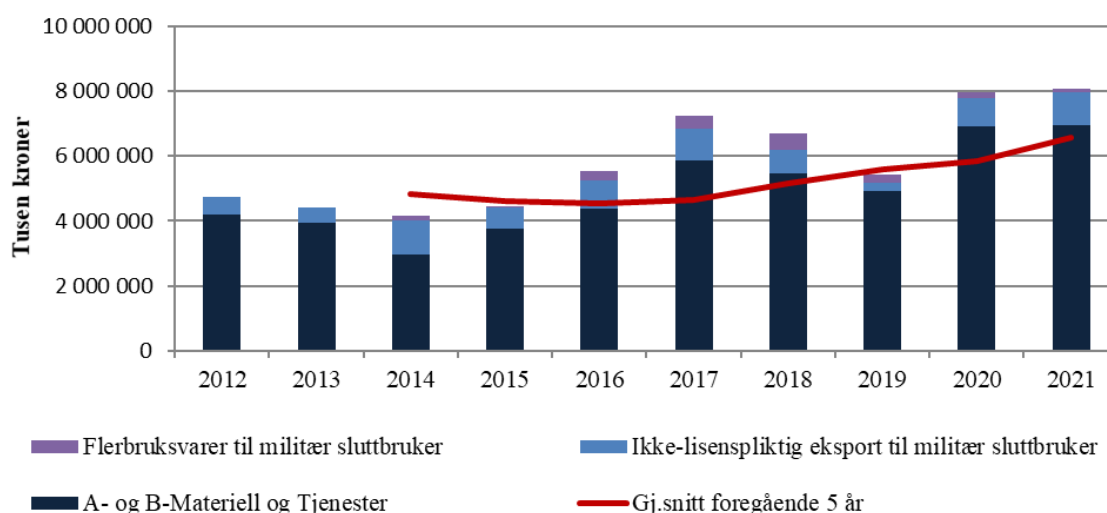
For første gang har vi registrert en forsvarsrelatert eksport på over 8 mrd. NOK. Virksomhetene i statistikken rapporterte om en liten oppgang i forsvarsrelatert eksport på 1 % fra 2020 til 2021, etter en oppgang på 47 % i 2020.

Forsvarsrelatert eksport (nominelle verdier)	1000 NOK	Endring prosent	
	2021	2020	2016-2020
Samlet forsvarsrelatert eksport	8 067 597	1 %	23 %
Størrelse			
Store	5 425 486	2 %	19 %
Mellomstore	1 625 680	-12 %	27 %
Små	457 254	-13 %	-14 %
Mikro	559 177	103 %	147 %

Tabell 4.2 Utvikling i forsvarsrelatert eksport

Den forsvarsrelaterte eksporten i 2021 lå 23 % over gjennomsnittet for de foregående fem årene. For store og mellomstore virksomheter lå den hhv. 19 % og 27 % over gjennomsnittet, mens for små virksomheter lå eksporten i 2021 14 % under, jf. tabell 4.2. Det aller minste virksomhetene hadde i 2021 eksport som lå hele 147 % høyere enn gjennomsnittet for de fem foregående årene.

Det største eksportsegmentet er lisenspliktig A- og B-materiell og tjenester, som utgjorde 87 % av samlet eksport i 2021, jf. kap. 3.2. Dette segmentet var uendret i 2021. Eksport av ikke-lisenspliktige varer til militær sluttbruker steg med 18 % i 2021, og utgjorde 13 % av samlet eksport.

Figur 4.3 Utvikling i forsvarsrelatert eksport, etter varekategori

4.3 Forskning og utvikling over tid

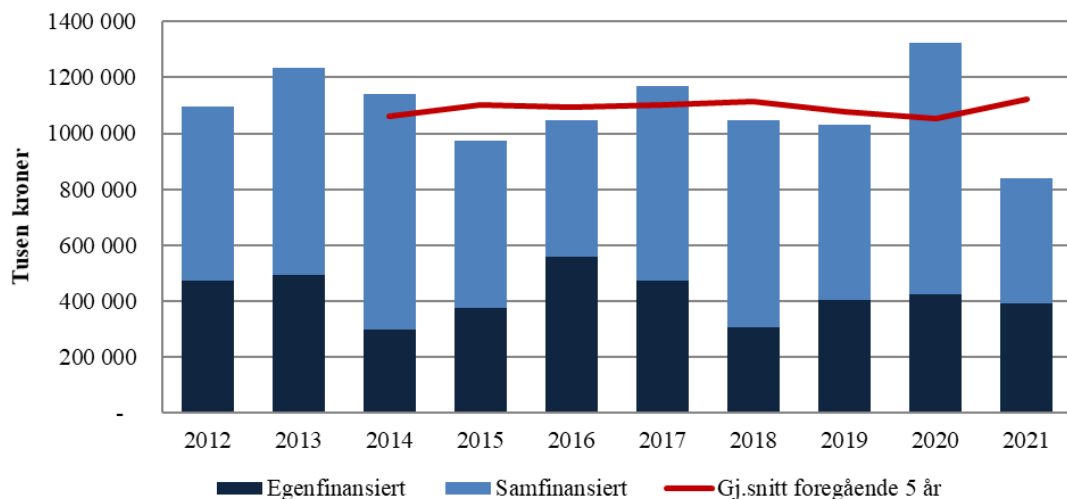
Virksomhetene rapporterte om en stor nedgang i FoU for 2021.

Forsvarsrelatert forskning og utvikling (nominelle verdier)	1000 NOK 2021	Endring prosent	
		2020	2016-2020
Samlet forsvarsrelatert FoU	838 392	-37 %	-25 %
<i>Egenfinansiert</i>	391 369	-8 %	-10 %
<i>Samfinansiert FoU (finansiert med andre)</i>	447 024	-50 %	-35 %
Størrelse			
<i>Store</i>	468 311	-55 %	-41 %
<i>Mellomstore</i>	181 842	7 %	-18 %
<i>Små</i>	134 173	24 %	121 %
<i>Mikro</i>	54 066	20 %	-12 %

Tabell 4.3 Utvikling i forsvarsrelatert FoU i Norge

Tallene for 2021 viste en vesentlig nedgang i FoU på 37 % fra 2020. Nedgangen kom etter en oppgang på 28 % i 2020. Nivået på FoU var likevel det laveste vi noen gang har registrert. Samfinansiert FoU falt med 50 % i 2021, mens egenfinansiert FoU falt med 8 %. Samfinansiert FoU var i 2021 35 % lavere enn gjennomsnittet for de fem foregående årene.

Store virksomheter rapporterte en nedgang i FoU på hele 55 % i 2020 og 41 % sammenlignet med gjennomsnittet for de foregående fem årene.

Figur 4.4 Utvikling i forsvarsrelatert FoU etter finansiering

4.4 Utvikling i antall forsvarsrelaterte årsverk

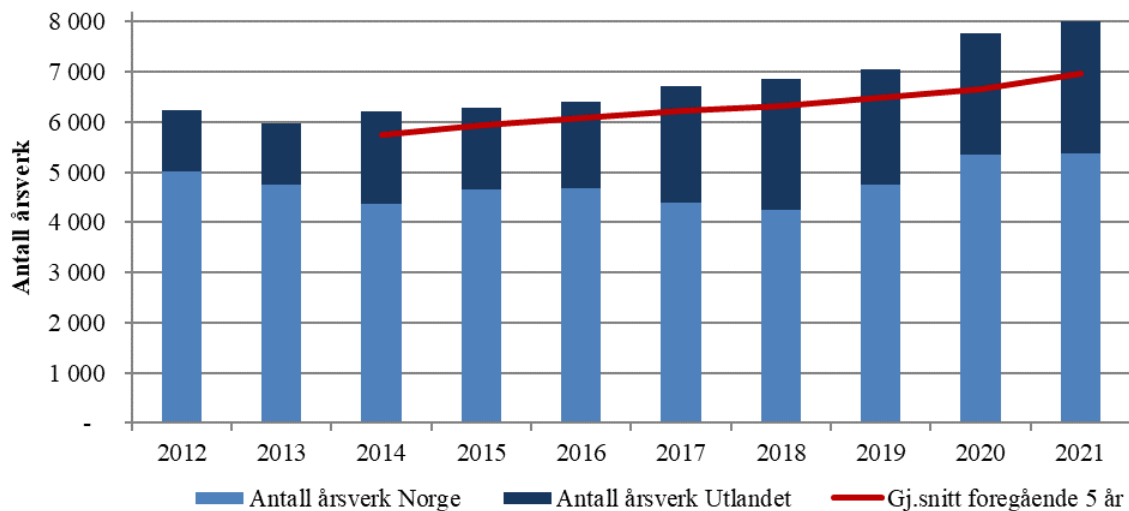
Sammen med jevnt stigende omsetning i norsk forsvarsindustri de senere år, har også sysselsetningen økt. I 2021 registrerte vi for første gang over 8000 forsvarsrelaterte årsverk siden vi startet arbeidet med denne statistikken.

Forsvarsrelaterte årsverk	Antall	Endring prosent	
	2021	2020	2016-2020
Samlet forsvarsrelaterte årsverk	8 018	3 %	15 %
<i>Norske årsverk</i>	5 364	0 %	15 %
<i>Utenlandske årsverk</i>	2 654	10 %	17 %
Størrelse			
<i>Store</i>	5 980	8 %	18 %
<i>Mellomstore</i>	1 325	-4 %	26 %
<i>Små</i>	560	-17 %	-7 %
<i>Mikro</i>	152	-21 %	-30 %

Tabell 4.4 Utvikling i forsvarsrelaterte årsverk

Antall forsvarsrelaterte årsverk steg med 3 % i 2021, og lå dermed 15 % over gjennomsnittet de foregående fem år, jf. Tabell 4.4 og Figur 4.5.

Oppgangen i 2021 skjedde i hovedsak i antall forsvarsrelaterte årsverk i utlandet, som steg med 10 %. Norske årsverk var uendret. Økningen i 2021 relateres til store virksomheter, som sto for 75 % av årsverkene.

Figur 4.5 Utvikling i forsvarsrelaterte årsverk

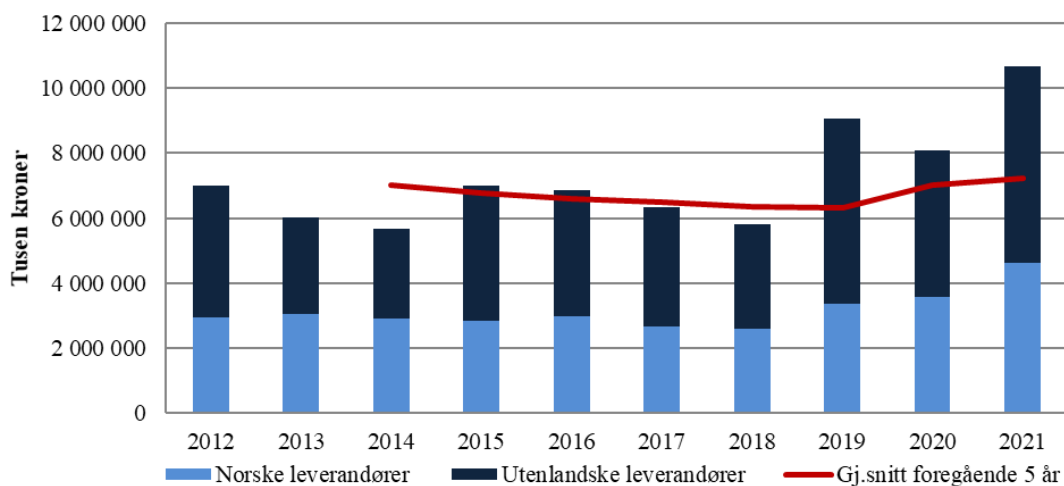
4.5 Utvikling i virksomhetenes innkjøpskostnader knyttet til forsvarsrelatert aktivitet

De forsvarsrelaterte innkjøpskostnadene steg videre og passerte for første gang siden vi startet målingene 10 mrd. NOK i 2021. Innkjøpskostnadene steg med 32 % fra 2020 til 2021 og var med det 48 % over gjennomsnittet de siste fem årene.

Forsvarsrelatert innkjøpskostnader (nominelle verdier)	1000 NOK 2021	Endring prosent	
		2020	2016-2020
Samlede innkjøpskostnader	10 667 947	32 %	48 %
<i>Innkjøp fra utenlandske leverandører</i>	6 037 692	34 %	44 %
<i>Innkjøp fra norske leverandører</i>	4 630 254	30 %	52 %
Størrelse			
<i>Store</i>	7 944 454	30 %	51 %
<i>Mellomstore</i>	1 401 716	70 %	65 %
<i>Små</i>	486 240	-26 %	-33 %
<i>Mikro</i>	835 537	77 %	117 %

Tabell 4.5 Utvikling i forsvarsrelaterte innkjøpskostnader

Det var oppgang både for norske og utenlandske leverandører. De store virksomhetene, som står for 74 % av innkjøpskostnadene, steg med 30 % fra 2020 til 2021, og var 51 % over gjennomsnittet de foregående fem år. Det var også betydelig oppgang for mellomstore og mikro bedrifter.

Figur 4.6 Utvikling i forsvarsrelaterte innkjøpskostnader

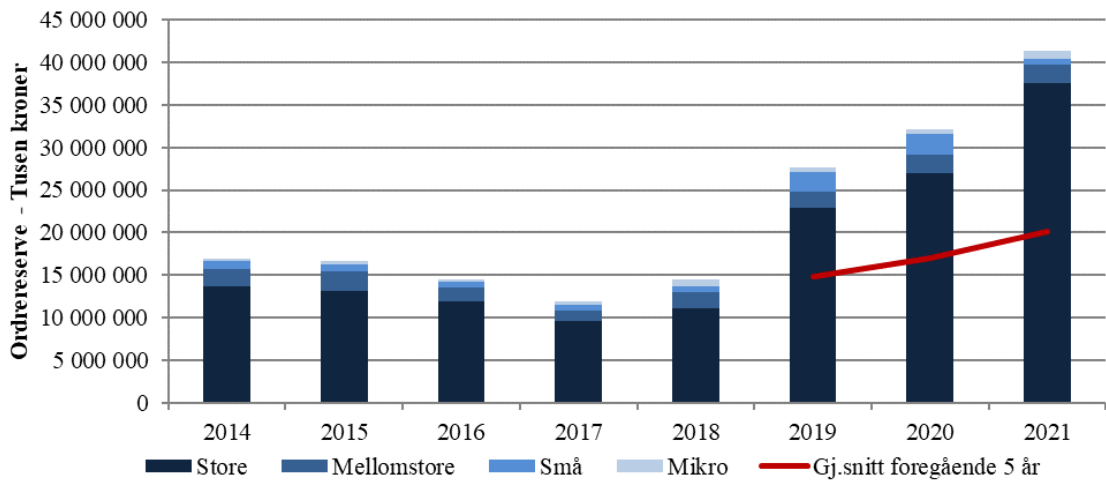
5 Andre nøkkeltall

I vår undersøkelse etterspør vi også virksomhetenes framtidsutsikter. I dette kapitlet redegjør vi for virksomhetenes ordresreserve ved utgangen av 2021, og deres oppfatning av framtidsutsiktene. Det siste måles i form av virksomhetens subjektive forventning til 2022 (negativ – nøytral – positiv).

5.1 Ordresreserve

Undersøkelsen måler også utviklingen i virksomhetenes forsvarsrelaterte ordresreserver. Svarene viser at 52 av 91 virksomheter (57 %) hadde ordresreserve på til sammen over 41 mrd. NOK ved utgangen av 2021. Virksomhetene økte ordresreservene med 28 % i 2021 etter betydelig vekst også de to foregående årene. De store virksomhetene sto for over 90 % av ordresreservene og det var også her økningen var størst i 2021. Det ble ikke spurt om ordresreserver før i 2014, derfor er kurven som viser gjennomsnittet de foregående fem årene kort.

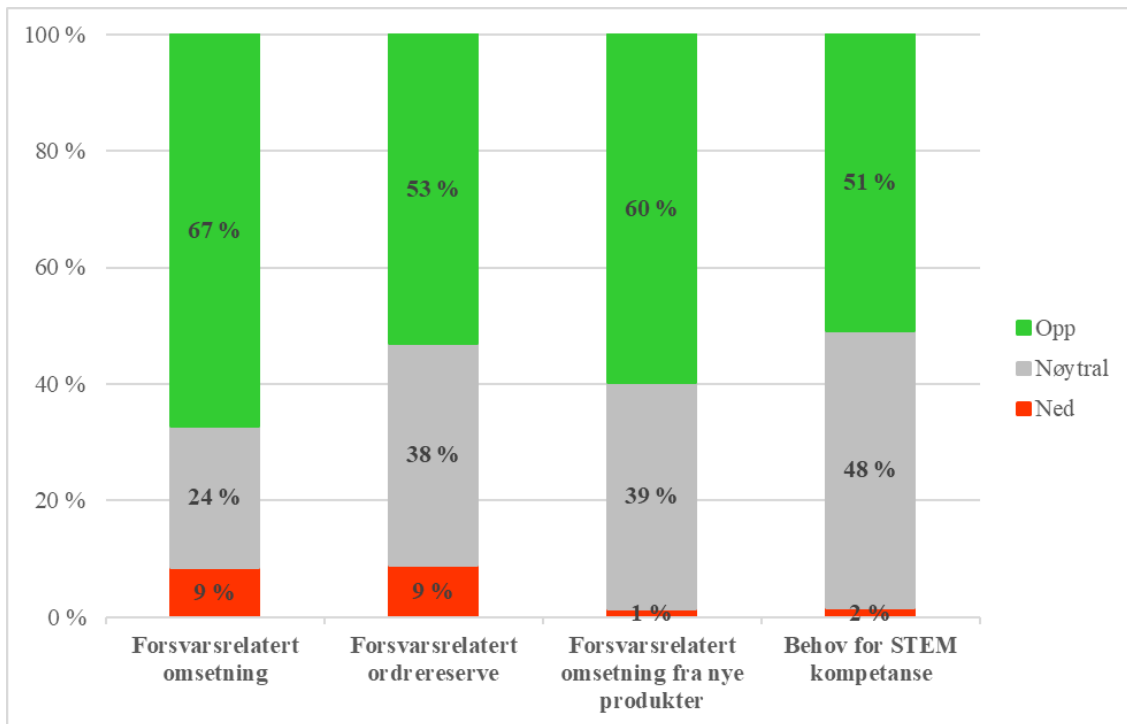

Figur 5.1 Utvikling av forsvarsrelatert ordreservert

5.2 Forventninger til 2022

Som det fremgår av figur 5.2 svarer to av tre virksomheter (67 %) at de forventer økt omsetning i 2022. Dette må tolkes i lys av den generelle sikkerhetspolitiske situasjonen på tidspunktet for undersøkelsen, og reflekterer at en rekke virksomheter opplever en sterk økning i etterspørselen etter deres produkter. Tilsvarende forventer litt over halvparten (53 %) en fortsatt økning i ordreserven. Det tydeligste «taktskiftet» måler vi i antallet virksomheter som forventer omsetningsvekst fra nye produkter, der denne optimismen preger 60 % av virksomhetene (31 % i fjor). Til slutt er det en fortsatt forventning til økt behov for STEM-kompetanse blant halvparten av virksomhetene (51 %).

Figur 5.2 Forventet utvikling 2022.

---

6 Avslutning

Hovedfunnene i rapporten for 2021 viser at forsvarsindustrien i Norge i all hovedsak hadde en positiv utvikling fra 2020 til 2021.

Det var videre oppgang på 8 % i den totale forsvarsrelatert omsetning i 2021, drevet av oppgang i omsetningen til andre norske kunder og utenlandske kunder. Omsetningen til Forsvaret var uendret.

Omsetningen blant små virksomheter var 22 % lavere enn gjennomsnittet for de fem foregående år til tross for stor økning i samlet forsvarsrelatert omsetning i samme periode (32 %).

Eksporsten var tilnærmet uendret i 2021 (opp 1 %). Den var likevel 23 % over gjennomsnittet de fem foregående årene. Omsetning i utenlandske datterselskap steg 17 % i 2021.

Innkjøpskostnadene steg samlet 32 % i 2021. Det var oppgang både fra norske og utenlandske leverandører.

Vi så et betydelig fall i FoU-aktiviteten på 37 % fra 2020 til 2021.

Forsvarsrelaterte årsverk steg videre og passerte for første gang 8000. Økningen var i all hovedsak registrert i virksomheter i utlandet.

Orderreservene steg 28 % og var rekordhøye.

Forventningene til 2022 var gjennomgående positive for alle parametere (omsetning, orderreserve, innovasjon og behovet for STEM-kompetanse).

Vedlegg

A Metode

Metoden som er benyttet i denne undersøkelsen er overordnet en videreføring fra tidligere år, hvor prinsippene er detaljert gjennomgått av Tvetbråten (2011). Det er likevel enkelte justeringer som er gjort i år, som redegjøres for i det etterfølgende.

A.1 Respondenter

Vi definerer forsvarsindustrien i Norge til å bestå av virksomheter i Norge som selger spesialtilpassede varer og tjenester rettet mot militære sluttbrukere. For å sikre et størst mulig utvalg av respondenter har vi benyttet: medlemslisten til FSi, UD's oversikt over virksomheter som har fått innvilget eksportlisens samt andre kilder (se tabell A.1).

Disse listene har deretter blitt gjennomgått for virksomheter som fremkommer på flere av listene. I tillegg er flere virksomheter som selger jakt- og sportsvåpen, virksomheter som leverer sivile varer og tjenester til Forsvaret, samt virksomheter som er under avvikling eller konkurs el.lign. blitt utelukket fra undersøkelsen. Antallet av virksomheter som da har vært igjen har dannet grunnlaget for undersøkelsen. I tabell A.1 ser vi hvor mange virksomheter vi har kontaktet fra de ulike kildene, både i år og i tidligere år.

Størrelsen på forsvarsindustrien i Norge, kilder	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Medlemsskap i Fsi	123	128	130	124	129	131	140	143	143	168
Eksportlisens fra UD*	48	54	54	123	123	93	110	116	116	102
Andre kilder**	92	124	43	41	10	11	6	10	10	12
Sum vurderte virksomheter	263	306	227	288	262	235	256	269	269	282
Fravalg***	121	169	91	150	132	89	117	126	144	120
Utvalgte respondenter	142	137	136	138	130	146	139	143	125	162

* Listen som er lagt til til grunn er eksportlistene fra St.Meld 14 (2021-2022) som omhandler eksport av forsvarsmateriell fra Norge.

** Andre kilder inkluderer lister fra f.eks FMA, NSPA og tidligere svarlister

*** F.eks de samme virksomheter som figurerer på flere lister

Tabell A.1 Kilder for valg av respondenter

I år har vi valgt å øke antall virksomheter som mottok spørreskjema betydelig, og vi har sendt ut skjemaet til 162 virksomheter. Tilsvarende tall i 2020 var 125 virksomheter. Dette ga oss 74

---

svar, som var en liten økning fra 70 svar i 2020. Samtidig, siden vi sendte ut spørreskjemaet til vesentlig flere i år, så sank svarprosenten fra 69 % til 46 %.

I tillegg til de 74 svarene har vi, etter en grundig gjennomgang av virksomheter, estimert verdier for 17 virksomheter (se kapittel A.3), noe som er 16 færre enn i fjor. Antall virksomheter som legges til grunn i årets statistikk er derfor 91 mot 103 i fjor.

A.2 Innsamling av data

Datagrunnlaget for statistikken er hovedsakelig hentet fra tre forskjellige kilder, virksomhetenes egenrapporterte tall, virksomhetenes årsregnskap og tall fra NSPA. Vedlegg B viser spørreskjemaet (med veiledning) og hvilke opplysninger vi har bedt om fra virksomhetene.

Virksomhetens årsregnskap henter vi fra Forvalt.no som igjen sammenfatter tallene fra regnskapsregisteret i Brønnøysundregistrene. Virksomhetenes hjemmesider er også benyttet som en kilde til informasjon. Tallene fra NSPA er i denne rapporten blitt benyttet som en indikator for industriens rammebetingelser.

Tallene som virksomhetene rapporterer til FFI gjennom spørreskjemaet er den viktigste kilden for vår rapportering. Vi bruker derfor betydelige ressurser for å få inn så mange svar som mulig, blant annet gjennom flere purringer, oppfølging og kvalitetssikring av svar.

A.3 Estimering av svar basert på svar fra tidligere år

Siden svarprosenten er lav (46 %) er det ønskelig å øke størrelsen på datagrunnlaget. Dette har vært gjort tidligere år, og vi gjør det også i år. Idéen er at det er relevant informasjon å hente fra noen av de virksomhetene som ikke har svart i år, nærmere bestemt de som har svart innenfor de foregående 2 årene. Dette gjøres ved å estimere verdier på disse virksomhetene ved å ekstrapolere verdiene fra siste gangen de svarte.

For virksomhetene som vi estimerer så har vi hentet tall for bl.a. omsetning fra virksomhetenes årsregnskap i 2021. Estimaten baserer seg både på disse tallene og tidligere innrapporterte tall via spørreskjemaet. Vi har deretter benyttet et forholdstall for å estimere (ekstrapolere) nye verdier. Dette skjer ved at tidligere innrapporterte tall justeres for endringen/veksten i omsetningen i inneværende år (driftsinntekt hentet fra forvalt.no). Det antas at endringen også er representativ for de andre aktuelle variablene som estimeres, bl.a. endringen i forsvarsrelaterte årsverk. Eksempelvis hvis en virksomhet øker sin omsetning med 10 % fra 2020 til 2021, så antar vi at både forsvarsrelatert omsetning og forsvarsrelaterte årsverk også øker med 10 % i samme periode.

Vi har sett på hvor stor påvirkning de estimerte tallene har på resultatene i denne rapporten. Estimaten for 2021 gir høyest utslag på *ikke-lisenspliktig eksport (9 %)*, *forsvarsrelatert omsetning til Forsvaret (4 %)* og *lisenspliktig eksport av A- og B-materiell og tjenester (4 %)*.

Videre utgjør estimatene 3 % av *forsvarsrelaterte årsverk* og 2 % av *omsetning til andre norske kunder* enn Forsvaret.

A.4 Korrigerings av resultatene for 2020

Det er gjort noen mindre feilrettinger i tallene for 2020. Korrigeringsene utgjør 0,2 % på *samlet forsvarsrelatert omsetning*, 1,1 % på *samlet forsvarsrelatert eksport* og 2 % på *samlet forsvarsrelatert FoU*. Svarprosenten i 2020 er korrigert ned fra 74 % til 69 %.

B Spørreskjema med veiledning

Forsvarsindustrien i Norge - Statistikk		2021	
<p>Denne undersøkelsen gjennomføres årlig av Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI). Undersøkelsen er støttet av Forsvarsdepartementet (FD) og Forsvars- og sikkerhetsindustriens forening (FSI) hvor resultatene benyttes til å synliggjøre forsvarsindustriens strategiske betydning, bl.a i politiske drøftelser om rammevilkår.</p> <p>Skjemaet inneholder faste spørsmål som går igjen fra år til år. I tillegg kan det settes fokus på ulike områder som suppleres med mer detaljerte spørsmål. For å få mest mulig sammenliknbar informasjon ber vi om at alle spørsmål blir besvart.</p>			
I. Generelt			
Virksomhetens navn	<input type="text"/>		
Organisasjonsnummer	<input type="text"/>		
Kontaktperson	<input type="text"/>		
Telefonnummer	<input type="text"/>		
E-post	<input type="text"/>		
II. Omsetning [2021] (Oppgi i hele 1 000 NOK)			
Omsetning totalt	<input type="text"/>	000	
Forsvarsrelatert omsetning til Forsvaret i Norge	<input type="text"/>	000	
Forsvarsrelatert omsetning til andre kunder i Norge	<input type="text"/>	000	
Forsvarsrelatert omsetning til, og i, utlandet	<input type="text"/>	000	
Øvrig omsetning til norske kunder	<input type="text"/>	000	
Øvrig omsetning til, og i, utlandet	<input type="text"/>	000	
III. Eksport [2021], fra Norge (Oppgi i hele 1 000 NOK)			
Total eksport (netto)	<input type="text"/>	000	
Lisenspliktig eksport, varelister I (A- og B-materiell og tjenester)	<input type="text"/>	000	
Lisenspliktig eksport iht varelister II, flerbruksvarer (dual-use)	<input type="text"/>	000	
Herav, flerbruksvarer (iht varelister II) til militær sluttbruker	<input type="text"/>	000	
Øvrig ikke-lisenspliktig eksport	<input type="text"/>	000	
Herav, ikke-lisenspliktig eksport til militær sluttbruker	<input type="text"/>	000	
IV. Forpliktelser [2021] (Oppgi samlet verdi i hele 1 000 NOK, pr 31.12)			
Gjenkjøpsforpliktelser pr. 31.12	<input type="text"/>	000	
V. Forskning og utvikling (FoU) [2021] (Oppgi prosent og i hele 1 000 NOK)			
Prosent av omsetning fra nye produkter/tjenester	<input type="text"/>	%	
Prosent av driftsresultat fra nye produkter/tjenester	<input type="text"/>	%	
Forsvarsrelatert FoU finansiert av virksomheten	<input type="text"/>	000	
Forsvarsrelatert FoU (med)finansiert av andre	<input type="text"/>	000	
Forsvarsrelatert FoU i utlandet	<input type="text"/>	000	
VI. Årsverk [2021] (Oppgi pr 31.12)			
Antall årsverk, totalt	<input type="text"/>		
Antall forsvarsrelaterte årsverk i Norge	<input type="text"/>		
Antall forsvarsrelaterte årsverk i utlandet	<input type="text"/>		
Prosent forsvarsrelaterte årsverk med STEM kompetanse	<input type="text"/>	%	
VII. Innkjøp [2021] (Oppgi prosent og i hele 1 000 NOK)			
Innkjøp fra:			
Innkjøpskostnader fra utenlandske underleverandører	<input type="text"/>	000	
Innkjøpskostnader fra norske underleverandører	<input type="text"/>	000	
Antall norske underleverandører	<input type="text"/>		
Prosent norske forsvarsrelaterte underleverandører	<input type="text"/>	%	
VIII. Ordreservert [2021] (Oppgi prosent og i hele 1 000 NOK)			
Forsvarsrelatert ordreservert pr 31/12 2021	<input type="text"/>	000	
Andel av ordreserven (2021) som er fra Norske kunder	<input type="text"/>	%	
IX. Hvilke forventninger har Dere til 2022 mht:			
	Opp	Nøytralt	Ned
Samlet forsvarsrelaterte omsetning	☐	☐	☐
Forsvarsrelatert ordreservert	☐	☐	☐
Forsvarsrelatert omsetning fra nye/forbedrede produkter/tjenester	☐	☐	☐
Behovet for STEM kompetanse	☐	☐	☐
X. Kommentarer			
(Benytt gjerne kommentarfeltet til f.eks. å presisere ovenstående tall om det er noe som kan fremstå som uklart, ELLER gi oss dine tilbakemeldinger på f.eks. feil, mulige forbedringer, forenklinger presiseringer eller emner du/dere mener kunne være interessant å undersøke nærmere)			
<input type="text"/>			

Kommentarer

En mer utdypende veileder følger i sideliggende fane:
[\[Veiledning spørreskjema\]](#)

Med forsvarsrelatert menes enhver handel med varer og tjenester som har eller kan ha et militært formål og hvor sluttbrukeren er en forsvarsmakt

Sum driftsinntekter. Inkluderer både varer og tjenester
 Totaltall for AS i Norge (inkludert utenlandske datterselskaper)
 Inkluderer både varer og tjenester
 Salg til f.eks. andre norske forsvarsvirksomheter
 Eksport + omsetning i utenlandske datterselskaper
 Inkluderer både varer og tjenester
 Sivil eksport + omsetning i utenl. datterselskaper

Alle varer som føres ut av Norge
 A- og B materiell og tjenester iht UDs varelister I. Gjelder kun salg
 Gjelder salg omfattet av UDs varelister II, flerbruksvarer
 Andel av flerbruksvarer (i rad over) til militær sluttbruker
 Øvrig sivil (også sikkerhetsrelatert) eksport (varer og tjenester)
 Andel ikke-lisenspliktig eksport (i rad over) til militær sluttbruker

Forpliktelser om industrielt samarbeid med utenlandske foretak
 FoU=Systematisk kunnskapsoppbygging med nyhetsverdi, som samtidig er beheftet med usikkerhet til resultatet
 "Nye" inkluderer også vesentlig forbedringer. Forutsettes iverksatt innenfor de siste FEM år, og at det er FORSVARSRELATERT
 Resultatført og aktivert i (balanse)regnskapet
 F.eks. kunder, Innovasjon Norge og NFR (herunder SkatteFUNN)
 Regnskapsført FoU i utenlandske datterselskaper

Sivilt og forsvarsrettet
 Antall forsvarsrelaterte årsverk - i både inn- og utland (bruk f.eks. den relative andel fra sivil/forsvarsrelatert omsetning)
 STEM kompetanse = naturvitenskap, teknologi/IKT, ingeniørkunnskap og matematikk (B.Sc. og høyere). Forsvarsrelaterte årsverk i Norge.

Innkjøp til bruk i forsvarsrelatert omsetning
 Samlet kontraktsverdi eks mva
 Samlet kontraktsverdi eks mva
 Oppgi alle typer virksomheter - både sivile og forsvarsrelaterte
 Norske forsvarsrelaterte leverandører som prosent av totalt antall leverandører

Forsvarsrelatert ordrebeholdning virksomheten har igjen å utføre ved utgangen av året. Samlet ordreservert eks mva
 Det antas at resterende prosent er fra Utenlandske kunder

(jf pkt. II, spørsmål to [2], tre [3] og fire [4])
 (jf pkt. VIII., spørsmål to [2])
 (jf pkt. V., spørsmål en [1] og tre [3])
 (jf pkt. VI., spørsmål fire [4])

Veiledning for innrapportering til statistikk over norsk forsvarsindustri

Dette er en veiledning for hvilke tall som skal rapporteres inn til FFIs årlige statistikk over forsvarsindustrien i Norge. Veiledningen er laget for å redusere uklarheter og svare på ofte stilte spørsmål. For at statistikken og analysene fortsatt skal holde en høy kvalitet, ber vi om at dere legger inn en merknad i kommentarfeltet om hvilke metoder som er benyttet eller spesielle forhold som gjelder din bedrift.

Vi ønsker stadig å forbedre oss, og ikke nøl med å ta kontakt dersom noe er uklart.

I. Generelt

Med **Virksomhetens navn og organisasjonsnummer** refererer vi til den funksjonelt avgrensede, juridiske og økonomiske enheten som er beskjeftiget med produksjon, handel, tjenesteytende oppgaver eller andre aktiviteter som faller innenfor en bestemt næringsgruppe.

For å sikre at skjemaene i fremtiden kommer frem til de riktige personer (dvs. de som innehar den nødvendige informasjonen til å fylle ut skjemaet), og for å lette kontakten i ettertid mht eventuelle avklaringer ber vi om at feltene **kontaktperson**, **telefonnummer** og **e-post** blir utfylt. Spesielt viktig er dette dersom adressaten til dette skjema ikke er den samme som den som fyller det ut.

II. Omsetning

Omsetning totalt viser til virksomhetens samlede driftsinntekter (dvs. salgs- og andre driftsinntekter). Omsetning totalt inkluderer således både sivil og forsvarsrelatert virksomhet, for kalenderåret. For de fleste virksomheter er dette de samme tallene som rapporteres inn til Regnskapsregisteret i Brønnøysund. Virksomheter med avvikende regnskapsår vil vi oppfordre til å rapportere tall for kalenderåret, sammen med en merknad i kommentarfeltet. Vi ber også om at den totale omsetningen inkluderer omsetningen for direkte datterselskaper i utlandet. Dvs **datterselskaper der virksomheten i Norge har en majoritetsandel**.

De neste tre feltene ber vi om at den **forsvarsrelaterte omsetningen** utfylles. Med forsvarsrelatert omsetning refererer vi til inntekter knyttet til salg av militært utstyr med tilhørende teknologier og øvrige varer som er spesialtilpasset forsvarsformål. Forsvarsrelaterte tjenester, for eksempel vedlikehold av militært utstyr og konsulenttjenester på oppdrag fra Forsvaret, inngår også i definisjonen.

Vi følger således UD's vareliste for å skille mellom forsvarsrelatert og sivil omsetning. Det betyr at disse postene også inkluderer sikkerhetsrelaterte produkter og tjenester som er underlagt lisensplikt av norske myndigheter (og hvor sluttbrukeren er en forsvarsmakt).

Vi ber i denne sammenheng om at den forsvarsrelaterte omsetningen spesifiseres i forhold til omsetning:

- direkte **til Forsvaret**
- indirekte gjennom leveranser **til andre kunder i Norge** (f.eks salg til andre forsvarsvirksomheter)
- og **omsetning til, og i, utlandet** (forsvarsrelatert eksport og omsetning i utenlandske datterselskaper)

Differansen mellom **Omsetning totalt** og **Forsvarsrelatert omsetning** gir **Øvrige omsetning**. Dette kan også være varer og tjenester som leveres til Forsvaret, men som faller utenfor ovenstående beskrivelse, som for eksempel friluftsutstyr og kontorrekvisita. Vi ber om at feltene spesifiseres i forhold til hhv omsetning til **norske kunder** eller om det er snakk om **omsetning til utlandet eller omsetning i utenlandske datterselskaper**.

III. Eksport

Eksporttallene viser til varer og tjenester som krysser norske grenser, og kan derfor være ulik omsetningstallene. **Total eksport** omfatter bedriftens samlede utførsel av varer og tjenester. For **forsvarsrelatert eksport** er det videre skilt mellom **lisenspliktig eksport** og **ikke-lisenspliktig forsvarsrelatert eksport**. **Lisenspliktig eksport** er tall som rapporteres til UD's eksportstatistikk, fordelt mellom **A og B materiell** og **tjenester** (begge inkludert i UD's vareliste I), samt **flerbruksvarer** (vareliste II). Med flerbruksvarer (dual-use) menes materiell, inkludert software og teknologi, som normal benyttes til sivile formål men som også kan benyttes militært. Dette inkluderer varer av ikke-eksplosiv art og alle varer som kan nyttiggjøres i utviklingen av kjemiske, biologiske og nukleære våpen og/eller gjenstander.

Øvrig eksport er samleposten som ikke dekkes av de ovenstående kategorier (og som er differansen mellom total eksport tallet og summen av de øvrige spørsmål). I forhold til det siste punktet bes det spesifisert andelen av salget som går til militære sluttbrukere. Dette kan f.eks. være varer som er spesialtilpasset militære behov, men som ikke antas å ha en strategisk betydning, for eksempel telt og andre "grønn malte" produkter.

IV. Forpliktelser

Gjenkjøpsforpliktelser gjelder forpliktelser om industrielt samarbeid med utenlandske foretak, hvor vi ber om tall for gjenstående forpliktelser ved utgangen av kalenderåret.

V. Forskning og utvikling (FoU)

Prosent av omsetning fra nye produkter/tjenester som er introdusert på markedet innenfor de seneste fem [5] år (og Prosent av driftsresultat fra nye produkter/tjenester). Forslag til "metodik" for uttrekk:

1. (Omsetning fra nye forsvarsrelaterte produkter og tjenester) = (total forsvarsrelatert omsetning) - (omsetning fra "gamle" produkter/tjenester (ikke forbedret innen de siste fem år)) - (provisjon/kommisjonsinntekter) - (omsetning fra produkter/tjenester som ikke er utviklet selv) - (annen omsetning som ikke kan relateres til nye utviklede produkter/tjenester).
2. Prosent = (omsetning fra nye forsvarsrelaterte produkter og tjenester*100%)/(total forsvarsrelatert omsetning).

Der det vanskelig lar seg gjøre å gi et absolutt tall, ber vi om en **skjønnsmessig og kvalifisert vurdering**.

Mht **Forsvarsrelatert FoU** finansiert av hhv bedriften og andre (med)finansierer er vi ute etter de verdier som er resultatført og aktivert som FoU-kostnader knyttet til bedriftens forsvarsrelaterte virksomhet. I spørsmålet om Forsvarsrelatert FoU i utlandet sikter vi til FoU som gjennomføres i datterselskaper i utlandet, og som er resultatført og aktivert i balanseregnskapet.

VI. Årsverk

Årsverkstallene oppgis i heltidsekvivalenter, og kan derfor avvike noe fra antall ansatte.

Forsvarsrelaterte **årsverk** omfatter årsverk i alle posisjoner knyttet til forsvarsrelatert virksomhet (utvikling, produksjon, salg, vedlikehold etc.). Støtteaktiviteter (it, lønn, ledelse med mer) fordeles proporsjonalt som andelen mellom sivile og forsvarsrelaterte årsverk. Dersom fordelingen mellom forsvarsrelaterte og øvrige årsverk er uklar, er det mulig å bruke forholdstall fra sivil/forsvarsrelatert omsetning. Vi ber om at det differensieres mellom forsvarsrelaterte årsverk i Norge og utlandet.

Hvor mange prosent av de opplyste årsverkene i Norge har **STEM kompetanse**, hvor det med STEM kompetanse siktes til naturvitenskap, teknologi/IKT, ingeniørkunnskap og matematikk.

VII. Underleveranser

Med **leveranser** refererer vi til bedriftens samlede innkjøp, det vil si innkjøp knyttet til både forsvarsrelatert og øvrig virksomhet. Det bes om at tallene spesifiseres i forhold til hhv utenlandske og norske leverandører. Tallene som oppgis er samlet verdi eksklusiv mva.

Prosent antall norske leverandører av totalt antall leverandører (prosent = (antall norske leverandører*100%)/totalt antall leverandører).

VIII. Ordreservert

Med **ordreservert** menes: Verdien av den forsvarsrelaterte ordrebeholdningen virksomheten kontraktmessig har igjen å utføre ved utgangen av året. Verdien av påbegynte entrepriser føres med fradrag for verdien av utført arbeid. Verdien er kontraktssummen eksklusive merverdiavgifter, men inklusive eventuelle produksjons- og omsetningsavgifter. **Andelen** av ordreserven som er fra Norske kunder (inkludert fra Forsvaret) ber om et skjønnsmessig tall hvor de resterende prosentene av 100 antas å være fra utenlandske kunder.

IX. Hvilke forventninger har Dere til 2022 mht:

Vi søker en skjønnsmessig forventningsavklaring i forhold til: **forsvarsrelatert omsetning og endringer i ordreserver** (sistnevnte for de virksomheter hvor ordreservert er relevant), samt **forventninger til omsetning fra nye produkter og tjenester** og behovet for **STEM kompetanse**. Det bes om at det avkrysses for om neste års tall forventes å gå opp, ned eller ligge på ca. samme nivå (nøytralt) som det aktuelle år.

X. Kommentarer

Vi er opptatt av å bli bedre og gjøre spørreskjemaet enklere så vi ber vi om at dere benytter kommentarfeltet til å gi oss dine tilbakemeldinger på f.eks. feil, mulige forbedringer, forenklinger presiseringer eller emner du/dere mener kunne være interessant å undersøke nærmere.

C Små og mellomstore virksomheter

De små og mellomstore virksomhetene, inklusiv mikrovirksomhetene (heretter kalt SMB) har en tendens til å bli små i de store tallene. Det etterfølgende er derfor ment å gi en bedre illustrasjon og representasjon av SMB segmentet, som i antall utgjør de fleste av virksomhetene i undersøkelsen. Da tallene allerede er beskrevet vil det ikke knyttes ytterligere kommentarer til de enkelte figurer.

Kort oppsummert viser vår undersøkelse for 2021 at:

- 96 % av forsvarsbedriftene i undersøkelsen var SMB-er (96 % i 2020)
- 66 % av SMB-ene opererte i utenlandske markeder (59 % i 2020)
- 49 % av SMB-ene oppgav å ha forsvarsrelatert eksport (42 % i 2020)
- 37 % av SMB-ene hadde forsvarsmarkedet som primærmarked (36 % i 2020)⁹

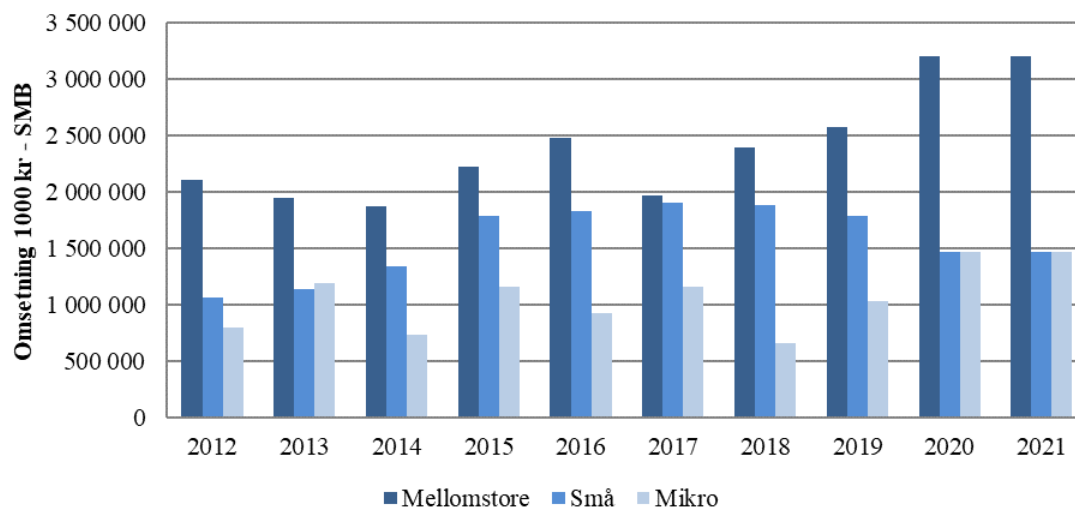
SMB-ene står for:

- 27 % av samlet forsvarsrelatert omsetning (32 % i 2020)
- 42 % av omsetningen til Forsvaret (43 % i 2020)
- 85 % av den forsvarsrelaterte omsetningen til andre kunder i Norge (98 % i 2020)
- 20 % av den forsvarsrelaterte omsetningen til utenlandske kunder (25 % i 2020)
- 33 % av den forsvarsrelaterte eksporten (33 % i 2020)
- 44 % av forsvarsrelatert FoU i Norge (24 % i 2020)
- 25 % av de forsvarsrelaterte årsverkene (29 % i 2020)

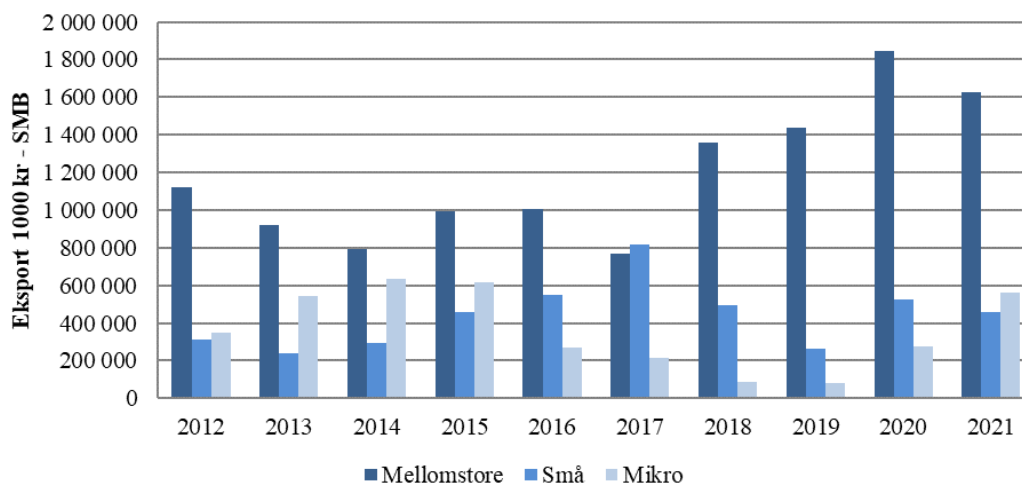
⁹ Forsvarsrelatert omsetning utgjør over halvparten av total omsetning

C.1 Omsetning

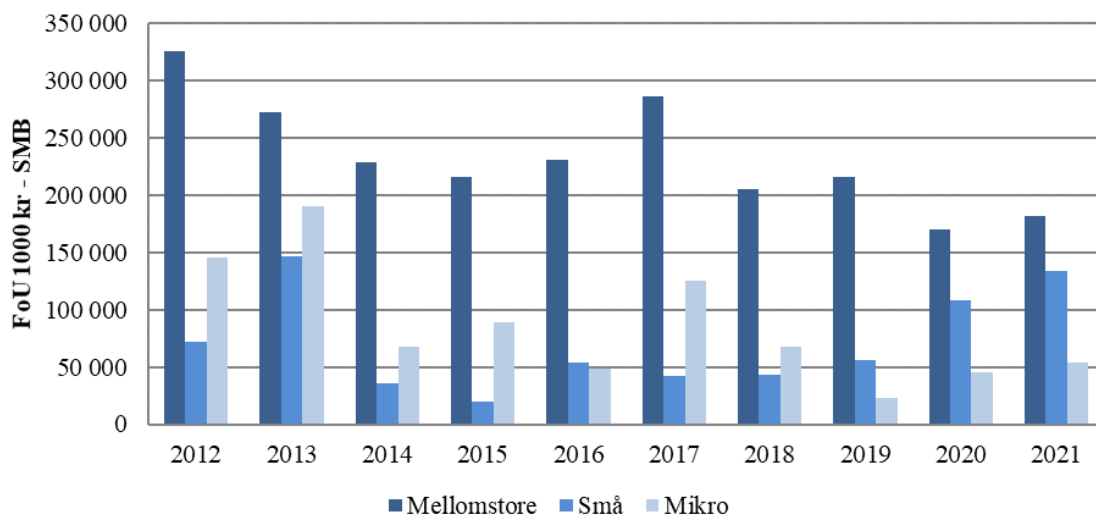
Figur C.1 SMB, forsvarsrelatert omsetning

C.2 Eksport

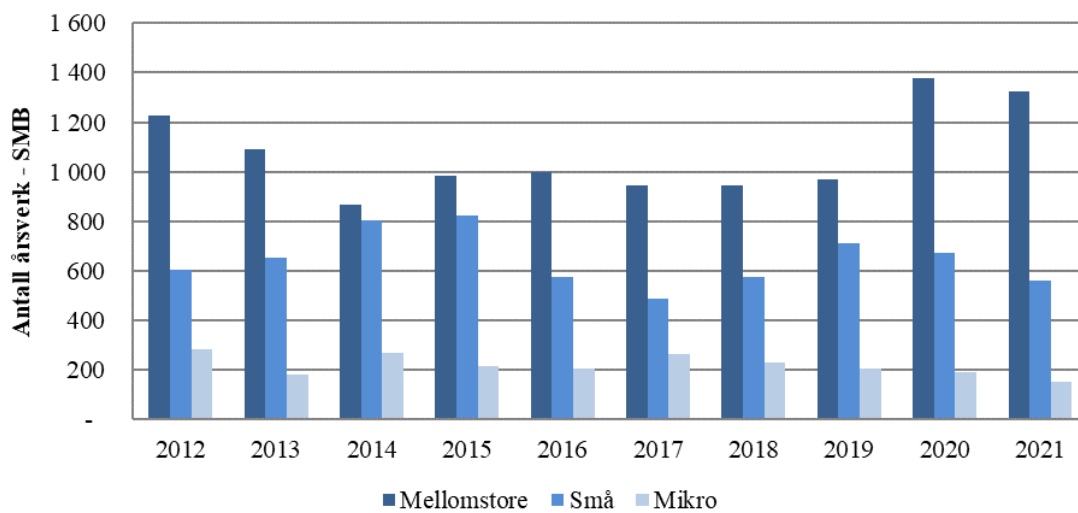
Figur C.2 SMB, forsvarsrelatert eksport

C.3 FoU

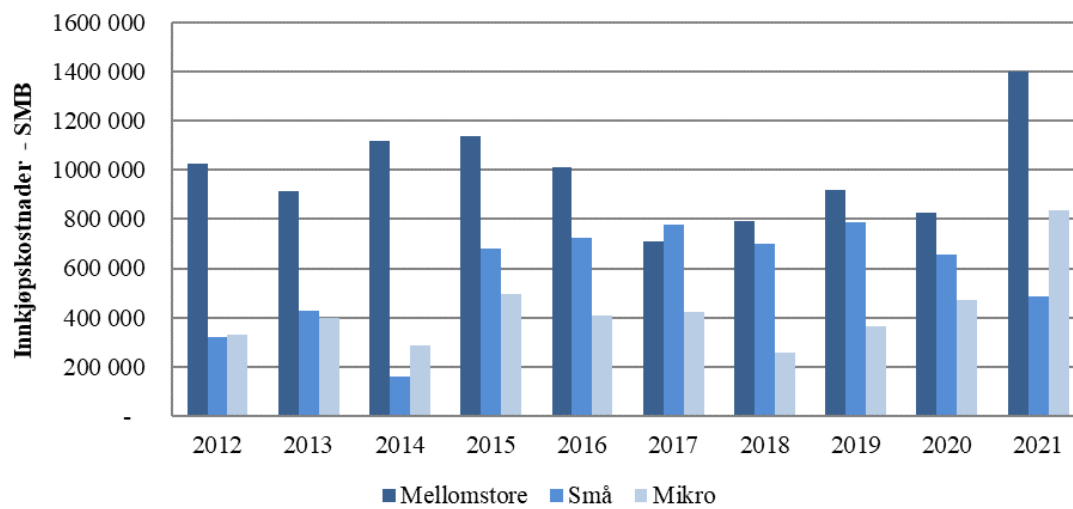
Figur C.3 SMB, forsvarsrelatert FoU

C.4 Årsverk

Figur C.4 SMB, forsvarsrelaterte årsverk

C.5 Innkjøpskostnader

Figur C.5 SMB, forsvarsrelaterte innkjøpskostnader

Forkortelser og begrepsavklaringer

De minste	Mikro- og små virksomheter
De største	Store og mellomstore virksomheter
EUR	Euro (€)
FD	Forsvarsdepartementet
FoU	Forskning og utvikling
FSi	Forsvars- og sikkerhetsindustriens forening
FTE	Full-time equivalent (årsverk)
Ibid.	Ibidem (i betydningen: jamfør foregående referanse)
Import	Innførsel av forsvarsrelaterte varer fra utenlandske leverandører (Forsvarets + Forsvarsvirksomhetenes innkjøp fra utenlandske leverandører)
Jf.	Jamfør
Mellomstore	Virksomheter med mellom 50 til 249 forsvarsrelaterte årsverk
Mikro	Virksomheter med antall forsvarsrelaterte årsverk under 10
Mill.	Million
MNOK	Million norske kroner
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NOK	Norske kroner
Nominell	Gjeldende pengeverdi, ikke prisjustert
NSPA	Nato Support and Procurement Agency
R&D	Research and Development (forskning og utvikling)
Små	Virksomheter med mellom 10 til 49 forsvarsrelaterte årsverk
SMB	Mikro, Små og Mellomstore Bedrifter
SSB	Statistisk sentralbyrå
Store	Virksomheter med over 250 forsvarsrelaterte årsverk
UD	Utenriksdepartementet
Underleveranser	Innkjøpskostnader (materiell/varer og tjenester)
USD	United States Dollar (\$)

Referanser

FD. 2021. Meld. St. 17 (2020–2021) Melding til Stortinget. Samarbeid for sikkerhet Nasjonal forsvarsindustriell strategi for et høyteknologisk og fremtidsrettet forsvar, Det Kongelige Forsvarsdepartement

FMA 2022, Årsrapport 2021, Forsvarsmateriell

NATO 2022, Defence Expenditures of NATO Countries (2014-2021), NATO Public Diplomacy Division

NORGES BANK [Valutakurser \(norges-bank.no\)](https://www.norges-bank.no)

NSPA 2022, Contractual relations Norway-NSPA Jan-Dec 2021, NATO Support and Procurement Agency

SSB [Forskning og innovasjon \(ssb.no\)](https://www.ssb.no)

TVETBRÅTEN, K. 2011. FFI-rapport 2011/02085 Rutiner for Næringsdatabasen og analyser av forsvarsindustrien ved FFI.

TVETBRÅTEN, K. 2014. FFI-rapport 2014/02199 Forsvarsindustrien i Norge - statistikk 2013

UD 2022, Meld. St. 14 (2021-2022) Melding til Stortinget. Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2021, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningsamarbeid, Det Kongelige Utenriksdepartement

Om FFI

Forsvarets forskningsinstitutt ble etablert 11. april 1946. Instituttet er organisert som et forvaltningsorgan, med særskilte fullmakter underlagt Forsvarsdepartementet.

FFIs formål

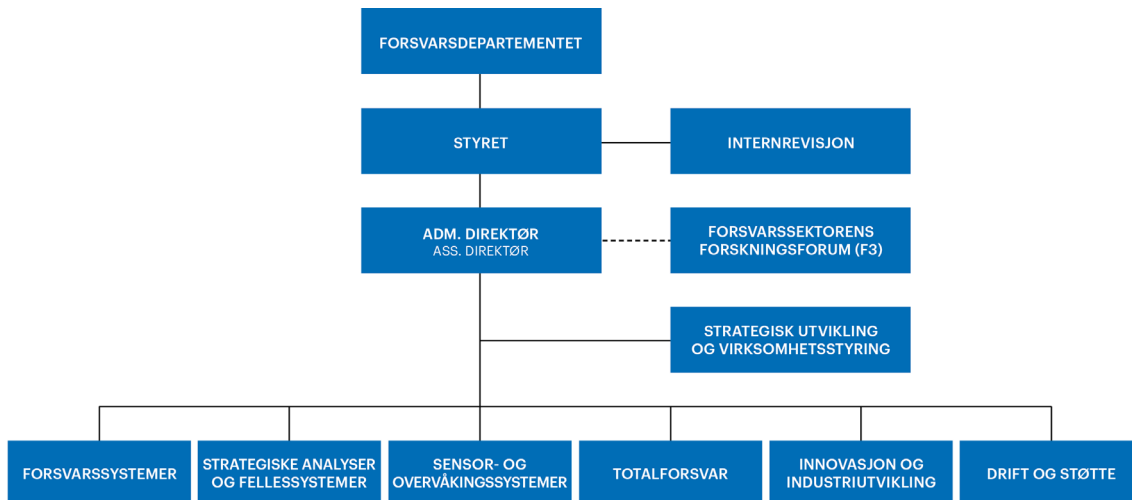
Forsvarets forskningsinstitutt er Forsvarets sentrale forskningsinstitusjon og har som formål å drive forskning og utvikling for Forsvarets behov. Videre er FFI rådgiver overfor Forsvarets strategiske ledelse. Spesielt skal instituttet følge opp trekk ved vitenskapelig og militærteknisk utvikling som kan påvirke forutsetningene for sikkerhetspolitikken eller forsvarsplanleggingen.

FFIs visjon

FFI gjør kunnskap og ideer til et effektivt forsvar.

FFIs verdier

Skapende, drivende, vidsynt og ansvarlig.

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)
Postboks 25
2027 Kjeller

Besøksadresse:
Kjeller: Instituttveien 20, Kjeller
Horten: Nedre vei 16, Karljohansvern, Horten

Telefon: 91 50 30 03
E-post: post@ffi.no
ffi.no

Norwegian Defence Research Establishment (FFI)
PO box 25
NO-2027 Kjeller
NORWAY

Visitor address:
Kjeller: Instituttveien 20, Kjeller
Horten: Nedre vei 16, Karljohansvern, Horten

Telephone: +47 91 50 30 03
E-mail: post@ffi.no
ffi.no/en